

БОГ І УКРАЇНА!

На варті

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК III

Л Ю Т И Й 1951

Ч. 2 (16)

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

**

.... в мене вже знов над чолом
Полум'ям віють огненні широкії крила,
Мрія нова літа надо мною орлом.
Мов зачарована слухаю голос надземний:
„Ти блискавицею мусиш світити у темі,
Поки зорею рожевою край твій освітиться темний,
Треба шукати дороги тим людям, що ходять в ярмі.
Глянуть всі ті, що живуть у великій темниці,
Скажуть: „Се в нашій країні настала весна,—
Грають по небі зірниці, ясні блискавиці,
Темна ще ніч, та вже хутко минеться вона”.

Мріє новая! Твій голос і крила огнисті
Ваблять мене, я піду за тим світлом ясним
Через простори і дикі дороги тернисті,
Так як Ізраель ішов за стовпом огняним.

Знаю, куди ти мене поведеш за собою,
Там безупину лютує страшна, невсипуща війна,
Люди там гинуть у тяжкому лютому бою,
Кров там не летиться,— панує там смерть потайна.
Кличеш? Я йду! За тобою усюди полину,
Знов повернуся у той занапашений край,
Де може волі не буде мені до загину,,
Мріє новая, з тобою і там буде рай!

ЛЕСЯ УКРАЇНКА
26. II. 1871 — 1. VIII. 1913

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

І ТИ КОЛИСЬ БОРОЛАСЬ...

І ти колись боролась, мов Ізраель,
Україно моя! Сам Бог поставив
супроти тебе силу неблаганну
сліпої долі. Оточив тебе
народами, що мов леви в пустині
рикали, прагнучи твоєї крові,
послав на тебе тьму таку, що в ній
брати братів не пізнавали рідних,
і в тьмі з'явився хтось непоборимий,
якийсь дух часу, що волав ворожо:
„Смерть Україні!” Та знялась високо
Богданова правиця і народи
розбіглися, немов шакали ниці.
Брати братів пізнали і з'єднались.
І Дух сказав: „Ти перемиг, Богдане,
тепер твоя земля обітована!”
І вже Богдан пройшов по тій землі
від краю і до краю. Свято згоди
між ним і Духом гучно відбулося
в золотoverхімі місці. Але раптом
Дух зрадив. Знову тьма, і жах, і розбрат.
І знов настав єгипетський полон,
та не в чужій землі, а в нашій власній.
А далі розлилось червоне море
і розділилося по половині
і знов злилось докупі й затопило
кого? Ой, леле! Новий фараон
пройшов живий через Червоне море,
але козак з конем пропав навіки.
Співай, радій, ненависна чужинко,
бий в бубон і лети в танок з нестями,
кінь і їздець в Червонім морі згинув,
тобі зостався спадок на прикраси,
бо зносиш ти України клейноди,
святкуючи над нею перемогу.

Такий для нас був вихід із Єгипту....
немов потоп. Заграло та й усухло
Червоне море, висохло, й осталась
безрадїсна пустиня після нього.
і став по ній блукать новий Ізраель,
по тій своїй землі обітованій,
немов якась отара безпричальна.
З отарою блукали й пастухи,
вночі за тінню йшли, а вдень з вогнем.
Коли ж у їх з'являвся дух величний,

що вогняним стовпом палав у тьмі,
а вдень ішов, мов туча грізно-біла,
вони не вірили своїм очам
і врозтіч розбігались манівцями,
і попадали ворогам в полон.

— Чи довго ще, о Господи, чи довго
ми будемо блукати і шукати
рідного краю на своїй землі?
Який ми гріх вчинили проти Духа,
що він зламав свій заповіт великий
той, взятий з бою волі заповіт?
Так доверши ж до краю тую зраду,
розбий, розсій нас геть по цілїм світі,
тоді либонь журба по ріднім краю
навчить нас, де і як його шукать.
Тоді покаже батько своєму сину
на срібне мариво у далінї
і скаже: „Он земля твого народу!
Борись і добувайся батьківщини,
бо прийдеться загинуть у вигнанні
чужою-чуженицею в неславї.”
І може дасться заповіт новий
і Дух нові напише нам скрижалі.
Але тепер? Як маємо шукати
свого народу землю? Хто розбив нам
скрижалі серця, духа заповіт?
Коли скінчиться той полон великий,
що нас зайняв в землі обітованій?
І доки рідний край Єгиптом буде?

— Коли загине новий Вавилон!

1904.

Примітка: Оця віща поема Лесі Українки і досі
не була надрукована в збірках її творів. Уперше по-
явилася тільки в циклоstileвому виданні в Німеччи-
ні 1946 р. в збірці п. з. „Терновий вінець”, як ви-
пуск ч. 8 бібліотеки „Слова на дорогу”, що виходи-
ла в Мюнхені 1946-47 рр. І тільки після того вона
появилася в деяких часописах і журналах. Збірка
недрукованих і друкованих тільки у періодиках, але
незібраних разом поезій Лесі Українки — все ще
жде свого видання.

ОЛЬГА КОСАЧ-КРИВЕНЮК

Із джерела краси й сили духа

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ З НАРОДНЬОЮ ТВОРЧІСТЮ

Відзначаючи 80-ті роковини народження Лесі Українки, найбільшій поруч Шевченка і Франка, письменниці України, містимо один розділ із споминів, написаних рідною сестрою Лесі (під з. „Хронологія життя й творчости Л. Українки”, яка досі лежить у рукописі та жде видання). Хоч деякі факти, що про них говориться в спомині, відомі вже нашому літературознавству, все ж його вартість від цього не маліє. Ми навмисне вибрали саме цей розділ, щоб звернути нашої молоді на чужині особливу увагу на велику цінність української народної творчости і підказати потребу пізнавати-визнати її, як вияв і як основу нашої духовности, як живе джерело краси й сили духа. Джерело, яке й натхнуло Лесю Українку до створення безсмертної „Лісової пісні” — твору, що є справжньою гордістю нашої літератури (і який, даймо, знаходить шлях на сцені чужих театрів). Твору, що читаючи його, чуємо пахощі рідної землі та переносимось у чарівний світ краси й ідеалу, далеко від матеріалістичного зчерствіння душі, такого, на жаль притаманного сучасному життю.

Знайомитися з народньою творчістю Леся почала дуже рано, ще в Звяглі. Пам'ятаю, як я ще зовсім мала була, мама чи сама Леся заспіває якусь пісню, чи розкаже якусь казку, чи прибадашку або приповідку, або щось вишиває Леся, то й каже: цю пісню співала Мотря, а цю Килина, а це розказувала баба Коржицька (все то люди зі Звяглі чи Звягельщини, відомі мені з оповідань старших), а це взірць з „маминих узорів”, тобто з тої збірки народніх орнаментів, що наша мати збирала на Звягельщині і впорядковувала до друку, як Леся була ще зовсім маленька. Побачить Леся на малюнку церковцю з „описанням” старовинної української архітектури, — знов згадує: „а отака церковця стояла у Звяглі над Случем”.

Найбільше ж Леся згадувала з приводу народної творчости с. Жаборицю на Звягельщині, куди мама вивозила із Звяглі Лесю ще зовсім маленьку і брата Михайла літувати з свідомим наміром (як вона

сама розказувала мені), щоб вони проймалися там українським народнім духом. Леся прекрасно пам'ятала перебування в Жабориці, дарма, що була там малою, ще ж у листі до матері з 30. III. 1911 з приводу „Лісової пісні” згадує, як мати в Жабориці в „лісі з маленькими, але дуже рясними деревами” розказувала їй про мавку.

Видко було, що перебування в Жабориці зробило на Лесю дуже велике враження і дуже їй сподобалося: вона бувало раз-у-раз з втіхою згадує, що те або те чула, чи бачила в Жабориці, те або те відбувалося там. Жаборицькі пісні, казки, різні повір'я, звичаї — купальські, жнив'яні і т. д. Леся добре пам'ятала і часто згадувала.

З наймолодшого віку Леся бачила, як мати збирає народні узори, перемальовує їх, підготовляючи до друку. Леся дуже добре розумілася на них і артистично виконувала різні українські народні вишиванки.

Ще в Звяглі Леся зазнайомилася з народньою творчістю й інших народів: у неї з братом Михайлом неначе якимись „святими книгами”, поруч з „Трудами Чубинського” (тобто етнографічними записами українських казок, пісень і т. д.) з наймолодшого віку були „Мифи классической древности” Штоля і „Сербські народні думи і пісні” в перекладі М. П. Старицького.

Пам'ятаю, як мама повезла нас, дітей, з Луцька, куди ми вже переїхали з Звяглі, до села Чекни в Дубенському повіті навмисне для того, щоб ми (головно Леся й Міша, бо я була ще занадто мала) побачили й почули веснянки. З того часу чекнянські „Подольночка”, „Женчичок-бренчичок”, „Зайчик” та інші веснянки були дуже улюблені в нашій сім'ї.

В Луцьку Леся з великою цікавістю вислухала оповідання та легенди про старовинний луцький замок, коло руїн якого ми недалеко жили. З переїздом на життя до с. Колодяжного біля Ковля 1882 року — Леся, як і всі ми, поринула в його народню поліську стихію.

Наша сім'я жила в дуже близьких стосунках з селянами, всі ми, в тому числі й Леся, може ще більше, ніж хто, мали між колодяженцями, не лише знайомих, а й приятелів і товаришок і товаришів, тому весь їх побут дуже скоро став відомий, а далі й рідний. Ми, діти, так органічно зрослися зо злім колодяжансько-полісько-волинським, що уважали себе тоді й потім усе життя не за чернігівців, як батько, не за полтавців, як мати, а за волиняків-поліщуків.

Всі колодяжанські і навколишніх сіл „сезонові” звичаї і пісні та оповідання, що їх супроводять, як от, щедрівки, весільні, колядки, веснянки, петрівські, купальські, жнив'яні та обжинкові і т. д., і сила силенна усього „позасезонового” чи „безсезонового”, як пісні, казки, прислів'я і т. д., все те знала Леся, всім цікавилася.

В Колодяжному Леся виконала з деякою допомогою брата Михайла велику етнографічну роботу: записала од різних колодяженських людей та від одної жінки з с. Біліня (у нас її звали „Білінкою” і я не пам'ятаю, на жаль, як вона звалася) дуже багато пісень. „Оформила” Леся ці свої записи так: два великих грубих „загальних” зшитка геть записала, з обох боків листків, текстом пісень з вказівками, од кого й де записано. Перед текстом кожної пісні наклеєна була смужка нотного паперу з нотами мелодії тої пісні. Мелодії Леся підбрала на фортепіано і потім позначила нотами на папері, бо не вмiла писати нот просто з голосу. Пісні були поділені на групи за змістом. Ці записи Леся дала на перегляд М. В. Лисенкові, бувши в Києві, та після того вже й не бачила їх, бо вони, на превеликий жаль, десь затратилися у Миколи Віталієвича і він не міг їх знайти, щоб повернути Лесі.

Частина тих мелодій воскресла потім у збірнику народних пісень К. В. Квітки, записаних з голосу Лесі Українки.

В Лесиній „Лісовій Пісні” нема ні одного персонажу, ні одного пові'я, ні одної мелодії, щоб були мені незнайомі. — все то мої давні знайомі поліські, все те я чула і знала ще в Колодяжному. Для мене нема найменшого сумніву, що злоглади різних літературознавців про те, під яким впливом Леся написала свою „Лісову Пісню” (тут фігурує і Гоголь і Гауптман і навіть

Римський-Корсаков), зовсім марні, бо написала вона її, як сама каже в листі до матері, тому, що затужила за рідними волинськими лісами і, очевидно, за всіма тими істотами, що ними заселяла ті ліси уява старих, молодих і малих волиняків-поліщуків, Лесиних приятелів дитячих і юнацьких днів. Найбільше ж затужила Леся за мавкою. В тому самому листі до матері, де Леся згадує про материне оповідання про мавку в Жаборицькому лісі, Леся признається, що в Колодяжному бігала самотою в ліс місячної ночі, щоб привиділася мавка.

Одного літа в кінці 1880-х років у нас у Колодяжному гостювала наша одна приятелька, селянка з с. Скулина за 15 верстов од Колодяжного. Повертаючись додому, хайло, Леся і я поїхали з нею до Скулина, вона запросила нас до себе. Мати, брат Миїхали ми весь час лісом, переїздили кілька великих лісових „бродів”, переїздили через село Білінь, де жила наша співуча приятелька „Білінка”.

Побули ми трохи в Скулині, а потім зі своєю господинею пішли до лісу туди, куди її свояк, дядько Лев, вибрався з бидлом на літо. То було урочище „Нечімне” з великим лісовим бездонним, як говорили тамтешні люди, озером. З одного боку озера був смарагдово-зелений дерновий облудний берег, що йшов хвилями під ногами і, пориваючись, не давав приступитися до самої води, з інших боків береги були зарослі очеретом та різними хащами. Кругом озера був старий, густий, великий листвяний ліс, з одного боку він підходив до поля, а з другого переходив у ставезний бір, що простягся на багато верстов.

У дядька Лева в Нечімному була хата на і шопа на сіно з трьома стічами і стріхою, з четвертого боку шопа була відкрита якраз у бік озера. В тій шопі на сіні ми ночували, тоді були саме місячні ночі і Леся навіть і вночі мала перед очима той краєвид з „Лісової Пісні”, який був би найдокладнішою декорацією до неї, коли б я була малярем та намалювала б його, як пам'ятаю досі. Видко, що й Леся його пам'ятала, і все те, що їй мріялося, коли вона на нього дивилася, бо все в тому самому листі до матері Леся каже: „..... і над Нечімним вона (мавка) мені мріла, як ми там ночували — пам'ятаєш? — у дядька Лева

Скулинського.... Зачарував мене сей образ на весь вік.”

У дядька Лева ми пробули три дні й дві ночі, ходили геть скрізь по лісі, в бір, коло озера. Дядько Лев не палив у хаті, а клав огнище на дворі, там і варив страву, там і грівся вночі, ночуючи надворі біля огню та раз-у-раз наглядаючи свого бидла. Ходячи по лісі та коло озера, надто ж сидячи біля вогнища, почули ми багато оповідань про той ліс, про озеро, про всяку „силу” лісову, водяну, польову та про її звичаї і відносини між собою та з людьми.

Коли перечитую „Лісову Пісню”, або дивлюся на неї на сцені, зараз мені в уяві

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

**

.... А в серці тільки ти,
Єдиний мій, коханий рідний краю!
Все, все, чим красен людський вік короткий,
Лишила я в тобі, моя Елладо:
Родина, молодість, кохання
Зосталися далеко за морями,
А я сама на цій чужій чужині,
Неначе тінь забутої людини....

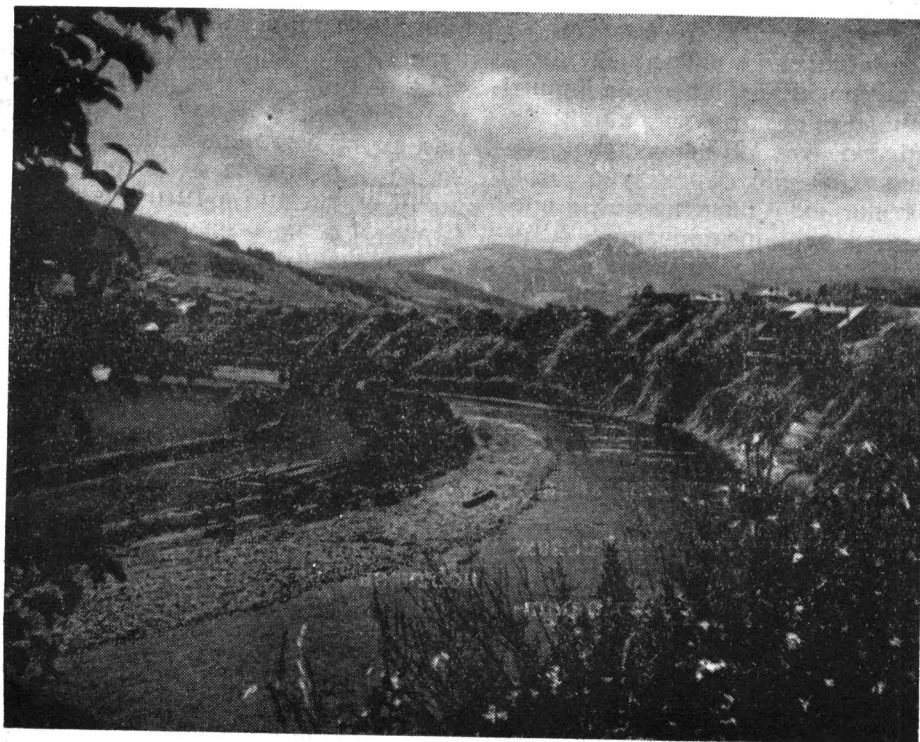
стає Нечімне з його краєвидом, з тими людьми, що були там з нами. Коли бачу в „Лісовій Пісні” чи в краєвиді чи в поста-тях, чи в одежі, чи у вимові щось не так, як було в Нечімному, то воно мене аж му-чить, настільки „Лісова Пісня” поєднана в моїй уяві з Нечімним і взагалі з нашим рід-ним волинським Поліссям. Не маю наймен-шого сумніву, що і у Лесі вона так само була поєднана і нав'яна лише Поліссям.

Всі мелодії, що Лєся вибрала для „Лі-сової Пісні” так само, як і на початку, Лу-каш грає на сопілку ту пісню, що так пре-красно співала „Білінка” і Лєсю навчила її співати.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

**

Ти в руїнах тепера, єдиний наш храм,
Вороги найсвятіше сплямили,
На твоїм олтарі неправдивим богам
Чужоземці вогонь запалили.
Ти не наш, але вірними будуть тобі
На чужині ізраїльські люди,—
Що Господь сам обрав за святиню собі,
Ге довіку святинєю буде!

Долина ріки Чегемошу в наших Карпатах (к. с. Жаб'є).
Туг на Гуцульщині (в с. Криворівня) бувала і Лєся Українка.

Никон Немирон

Берестейський Мир

(9 лютого 1918)

Дня 9 лютого 1918 р. предстаники незалежної Української Народньої Республіки підписали в старому українському княжому городі Бересті над Бугом мировий договір з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною. Це був перший міжнародний акт тількищо проголошеної IV-им Універсалом Центральної Ради самостійної Української Народньої Республіки.

Українська Народня Республіка була у війні з названими державами тому, що з ними була від 1914 року у війні царська російська імперія, на розвалинах якої постала й Українська Народня Республіка. До переговорів з названими державами лхнулися перші большевики, що, захопивши владу в свої руки в Московщині після повалення тимчасового російського революційного уряду Керенського, облудними гаслами про „мир без анексій і контрибуцій” та про демобілізацію війська здеморалізувати бувшу російську армію на фронті проти Німеччини й Австро-Угорщини; серед цієї армії від літа 1917 року творилися з українських вояків окремі українські військові частини, які одначе не могли протиставитися масі здеморалізованого большевицькою агітацією російського салдатства. Тимто фронт був перерваний і німецькі та австро-угорські війська, які вже від літа 1915 року окупували західно-українські землі, могли посунутися без опору в глиб України. І тому уряд Української Народньої Республіки був примушений розпочати мирові переговори з воюючими державами всупереч пораді представників Англії і Франції, які після большевицького перевороту пропонували урядові УНР об'єкти провід у дальшому веденні війни проти центральних держав (Німеччини й Австро-Угорщини) на Сході Європи. До того большевики, розвалюючи фронт і армію, нашвидку організували зі злочинних елементів свої військові відділи, які вони кинули негайно на Україну. Отже в такому безвихідному положенні український уряд мусів шукати рятунку в замиренні з цент-

ральними державами.

Большевицька делегація з Львом Троцьким на чолі вже переговорювала з німцями, коли 12 січня 1918 р. прибули до Берестя українські делегати: Всеволод Голубович, Микола Левицький, Микола Любинський та Олександр Севрюк. До Берестя вони їхали через Львів, і хоч не мали змоги залишити залізничного двірця, дали про себе знати львівським українським діячам та зажадали від них етнографічної карти Галичини, Буковини й Закарпаття. На швидку руку зазначив українську етнографічну межу в Галичині, Буковині і Закарпатті на спеціальній карті один із чільних сьогочасних українських істориків, що тоді займав ще скромну посаду вчителя історії й географії в т. зв. академічній гімназії у Львові. Ця карта разом з українськими дипломатичними матеріалами з цих берестейських переговорів зберігалася згодом в архівному відділі Бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, де автор цих рядків мав змогу її оглядати. Визначена на ній межа була основана на астро-угорській урядовій статистиці з 1910 року, тимто на Закарпатті були зазначені такі межі, які згодом визначив віденський арбітраж у справі Карпатської України 2 листопада 1938 р., тобто вилучуючи міста з перевагою неукраїнського (мадярсько-жидівського) населення, — Ужгород і Мукачів. Але й так австро-угорський делегат гр. Чернін (маляр слов'янського походження) відмовив українській делегації будь-яких мадярських уступок на Закарпатті, а з українських частин Галичини й Буковини австро-угорський уряд погодився врешті створити окремих коронний край з власним соймом у Львові. Північно-західні українські землі, окуповані німецькими й австро-угорськими військами від літа 1915 року, мали повернутися до Української Народньої Республіки, а саме — Західня Волинь, Холмщина, Підляшшя і Західне Полісся, в загальних рисах починаючи від північної границі Галичини на захід від Терногороду, Білгорода,

Щеберинщина, Красноставу, Пугачева, Радимна, Межиріччя, Сернок і Мельника, відтак на північ від Високого Литовського і Пружанів прямою лінією на схід до Вигонівського озера, а звідти до Дніпра на північ від Річниці. Поза цією лінією залишався під німецькою окупацією окраєць українського Підляшшя з княжим Дорогичином над Бугом і Більськом по верхню Нарву, кудю переходила залізнична лінія Варшава-Мінськ. Цю територію українського Підляшшя, разом з білоруським Білостоком, німці спершу проектували прилучити до Литви, згодом до Польщі, гей би в заміну за Холмщину й Підляшшя на захід від Буга, з приводу яких поляки підняли вереск, хоч ця територія була виділена вже раніше в 1912 році в окрему Холмську губернію, і хоч провідник польської „народової демократії“ Роман Дмовський перед російським царським урядом у 1914 році вирікся польських претензій на ці українські землі.

Українська делегація не могла обстоювати цілковитого виділення українських земель з Австро-Угорщини й прилучення їх до української держави, тому, що вміжчасі большевики захопили Лівобережжя і підійшли 4 лютого до Києва. Саме вночі з 8 на 9 лютого 1918 року український уряд під охороною тільки 3.000 козаків залишив столицю і подався до Житомира. Українські делегати, маючи цю вістку, задержали холоднокрівність і не зрадили перед чужинцями українських невдач у війні з большевиками. Щойно після заключення договору, згідно з договором про забезпечення центральних держав українським хлібом, українська делегація подбала про додатковий договір з ними, про їхню військову допомогу у війні України проти большевицької окупації. Цим українська делегація запевнила існування української держави в 1918-20 рр., бо завдяки військовій допомозі центральних держав, 1 березня 1918 р. українські війська вернулися знову до Києва і до кінця квітня була звільнена з-під большевиків територія України по Донщину.

Очололював українську делегацію в Бересті Олександр Севрюк, тому що Всеволод Голубович вернувся ще в січні до Києва, де 28 січня перебрав керму Генерального Секретаріату після другої димісії Володимира Вишниченка. У тогочасній польсь-

кій львівській пресі хибно подавало, що українською делегацією до Берестя в часі її переїзду через Львів проводив Дмитро Дорошенко, відомий їй з часу, коли він був назначений тимчасовим російським революційним урядом на пост генерал-губернатора окупованих російськими військами від літа 1916 до літа 1917 року повітів східньої Галичини, що коротко був також прем'єром Генерального Секретаріату після першої димісії наприкінці літа 1917 р. Згодом польська преса після берестейського договору утотожнювала Всеволода Голубовича з гімназійним учителем із Стрия (Ілярієм) Голубовичем, якому, як також буковинському послові Миколі Василькові, приписували ініціативу у виборенні в Бересті прилучення Холмщини й Підляшшя до України та автономії для української Галичини й Буковини в межах Австрії. Під натиском польських послів в австрійському парламенті, австро-угорська окупаційна військова влада (австрійським генерал-губернатором у Любліні був брат нашого митрополита ген. Станіслав Шептицький, який, подібно як і дідич у Прилбичах в Яворівщині Лев Ш., виявив себе великим польським патріотом) не допустила ні цивільної української влади до Холмщини ні не дозволила там на українські школи; літом 1918 р. австро-угорський амбасадор у Києві гр. Форґач подав до відома українському урядові анулювання його урядом договору про автономію української Галичини й Буковини. Щодо інших територій України, німці не дозволили українським військам зайняти Криму, мовляв, про нього не було згадки в берестейському договорі (очевидно тому, що він не був окупований центральними державами) та дозволили румунам зайняти цілу Басарабію, не зважаючи на рішучі протести тогочасного українського гетьманського уряду. Це було виявом короткозорії німецької і австро-угорської політики, що використали свою союзну військову допомогу урядові УНР на цілковиту окупацію України і повалення її уряду, що звичайно відбулося в їхній протраній у війні з західними державами. Бо слід їм було дозволити українській владі створити власну армію для оборони України перед большевиками, а свої війська вже літом 1918 р. забрати з України на Захід.

ІОСИП ПОЗИЧАНЮК

У ЖИТІ

У 1945 році поліг у сірій шинелі бійця УПА в 1911 році) Й. Позичанюк. У творах, щоб лишив ще молодий новеліст (народився на Биничині) по собі, він розкриває жорстоку дійсність сучасної доби, на тлі якої проростають величні характери, що одним з них був він сам — одчайдушний борець за визволення.

Ходила припущеними селами. Люди насторожено вилазили з льохів і мовчки дивились на подзьобані кулями стіни, звук лени хати, рознесені гарматними стріхи. У кожного своя жура. Сестра питає про брата, жінка про чоловіка, засмучена дівчина мовчить про нареченого.

До містечок заходила. Вистоювала біля облуплених цегляних касарень. Виглядала при широких дорогах....

Літають землісті машини з гарматами, зривають рідку куряву. Вона витирає хусткою сухі, запорошені вуста, зупиняє звільнених з полону.

— Брата мого, Юрка Губенка, не стрічали?

— В одному батальйоні були.... Казав він: „Усі разом рубатимем орду. Приєднаються кармелюківці, довбущуки прийдуть. Зродятьсяkozачі полки і принесуть на шаблях сонце!”

Вона глянула з розпачем, за рукав схопила.

— Убитий?!....

— Не знаю!....

— А може в полоні, скажіть?

— Хіба знати? Ідеш у пекло, бо вогонь за плечима....

Впала на межу.

— Як тобі розказати, батечку, яке у нас горе?... Я ж не знаю, де ти лежиш.... Чи в далеких холодних лісах, чи при тому березі, де сонце не світить....

Пішла полями.... Доспілі жита, помережані важкими танками, пориті бомбами, столочені бійцями.... А сонце палить, над колоссям срібними нитками мерехтить марево, сірі кібчики сидять на порваних телефонічних дротах і безжурно причепурюють себе дзьобочками.

Бродила бойовищем. У житі стремлять рушниці, загнані багнетами в землю. Зяють розірвані жерла гармат.

Серед мідних склянок лежить козак, ніби спить.... скрутився, голову поклав на ліву руку.

Гей, та тут ціле кладовище.... В житах вирости, в житах і смерть спіткали.

Колоски затоками біжать до левади. На пагорбку, серед бур'янистого жита, стоїть дика груша. Стежки до неї снуються, на стежках убиті. Найдавший упав ниць, простяг руку, затиснувши в кулаки колосок з волошкою.

Стала і зацімила. Припала до нього, повернула голову. Usta розкриті, зубами усміхається. Пішла головою, поклатла собі на коліна. Дивилась на мертво обличчя, примовляла:

— Не поведеш подоляти.... Устань, брате.... Устань, мученику мій.... Кармелюківці тебе виглядають, а матір ставить на божничку замість образів.

Відгортала з чола скипіле, криваве волосся, дивилась сухими очима і вже не плакала.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

БОРОГАМ

(Уривок)

.... Бже очі ті, що так були привикли
Спускати погляд, тихі сльози лити,
Тепер метають іскри, блискавиці,—
Іх дикий блиск невже вас не лякає?
І руки ті, не учені до зброї,
Що досі так довірливо одкриті
Шукали тільки дружньої руки,
Тепера зводяться зі судорги, зі злости.
Чи вам байдуже про такі погрози?
Уста, що солодко співали й вимовляли
Солодкі речі, або тихі жалі,
Тепер щемлять від лютости, і голос
Спотворився, неначе свист гадючий,—
Що як для вас жалом язик їх буде?

ЮРІЙ ЛИПА

Первні українського світу

Від Редації: Героїчна смерть Юрія Липи обірвала передчасно великий творчий хід цього небуденної сили поета, письменника, публіциста і філософа-мислителя. Цей факт зобов'язує з тим більшою уважливістю зберігати й пізнавати всю його цінну спадщину. На жаль, в умовах нашої післявоєнної й еміграційної дійсності книги Юрія Липи є тільки деким щасливо збереженими унікатами, а їх перевидання мабуть не скоро здійсниться.

Бажаючи бодай частинно познайомити нашу молоді із спадщиною Ю. Липи, ми й вирішили містити в нашому журналі передусім вибрані розділи із його книги „Призначення України”, яку сам автор окреслив як „спробу синтезу первнів” цього призначення. Книга ця появилася у Львові 1938 р., і хоч носить подекуди публіцистичний характер, її вартість у „впорядкуванні важнішого в великим матеріалі української духовості”, а за цим у відкритті-схопленні законів цієї духовості і її призначення здійснити пророцтво апостола Андрія над дніпрово-київським простором: „На цих горах возсіяєть Благодать Божія”.

Книга складається з чотирьох частин. Починаємо передрук розділів частини третьої — синтезу української раси. Вибрані розділи інших частин міститимемо в міру місця згодом, як теж і розділи гостроактуальної тепер праці п. з. „Розподіл Росії”, яку Ю. Липа видав уже підчас останньої світової війни. З його ж новелями із трьохтомового „Нотатника” старатимемося постійно познайомлювати наших читачів, чи й видати їх у виборі окремою збіркою.

ВСТУП

Дивно було б і небезпечно трактувати призначення краю, як витвір виключно землі і географічних умовин. Багато може вплинути оточення на поведження якоїсь людської збірноти, але все ж людина не ростина, що її формує земля і підсоння. Шляхи комунікаційні і торговельні шляхи багато значать для розвитку народу чи раси, але це ще не все. Самою географічною конечністю не можна окреслити перспектив історії. Історичні напрями не впливають безпосередньо з середовища

Візьмім приклади. Сусідство Атлантики розвинуло мореплавні здібності у ан-

ло-саксонської раси, зате сусідство Тихого океану не поширило мореплавного засягу китайської раси. Навпаки, знаємо, що підчас найбільшого розвою китайці побудували „для безпечнішого плавання” здовж свого побережжя канал завдовжки кільканадцять сот кілометрів. „Китайці були зручними корабельниками на ріці, але ніколи не вишколилися до морської плавби” (Горрабін.) Положення не зробило їх мореплавцями.

Знаємо також, що для арабських племен „мореплавців пустелі”, кінчалася їхня здібність до пересування з границями пустелі, на березі Середземного моря.

Зрештою пригадаймо пізніші часи, коли Володислав IV, польський король, найбільше цинив козаків як мореплавців і енергійно взявся до справи поселення хоч частини запорожців над Балтію, як єдиний спосіб польської експансії на тих водах. Цікаво теж, що над Чорним морем ані румуни, ані болгар, ані кавказькі народи не стали мореплавним народом, як це було з греками й українцями.

Бачимо, що мало мати догідні путі, ще треба мати відповідний характер, щоб використати ті путі.

Мало пізнати Україну, як один з осередків світової виміни товарів. Для більшої докладності її історичних перспектив треба пізнати ще біологічний характер її населення, її раси. Культурна спадщина, збірна психологія, здібність до життя і взагалі екологія — це все те, що може дуже допомогти расі власне в опануванні і навіть переборенні злих умовин середовища.

ПОНЯТТЯ РАСИ

Окреслювати расу дуже докладно — не легко, а навіть небезпечно, бо це ж поняття скорше життєве, біологічне, і вже самим процесом окреслювання можна це поняття знищити. Чи ж не було б небезпечним окреслювати поняття „мати”? Однак многобічність його й глибина почувань, із ним зв'язаних, є для всіх зрозуміла. Візьмім хоч би й таке поняття, як „любов батьків до дітей”: кожний відчув його, або й

пережив, існує воно від тисячеліть, однак є занадто ж и в е, щоб змагати до остаточного удокладнення його в теорії.

Примусовість науковості і шаблон доктрини могли б знищити відразу істотне в українській живій расі. Це ж її найголовніша перша ціха, яка живе в її окремих людях і групах, у безлічі творчих здібностей, талантів, витривалостей і активних сил. Це те, що оточує українця і є ним самим. Тому так тяжко окреслити той чи інший процес, що відбувається у самій расі. Напр., річчю неспівмірною окреслювати силу раси тільки її матеріальними здобутками, чи розлогістю влади або науки.

Чи ж не бачимо нераз, що матеріальні втрати і бажання ворогів-чужинців знищити расу тільки збільшило відпорність раси та її гін до життя, як це було з англо-саксонською расою в 16-17 столітті. Твердим робить і тверде виховання, і нераз, скажім, масове замикання тисячі шкіл вікінці може стати одною великою школою для тої раси. Дуже часто примусове відірвання раси від її матеріальних цінностей може значно зміцнити прив'язання до власних д у х о в и х цінностей. Недарма ж юдейська раса винесла відчуття своєї вічної тривалості, а навіть вибраності, власне з важкої школи вавилонської неволі.

Відчуття своєї раси, як живого організму, є очевидне. Сучасний українець не задумується навіть над тим, чому може він поклатися на швидку свідомість і українське національне зорганізування скрізь там, де є расові більші чи менші групи, чи то в югослав'янській Бачці, чи в далекосхідній Приамурщині. Расові реакції є не тільки живі, а л е й у с т і й н е н і, і це знають ті, що подорожували. Ось, напр., подорожній спогад з театральної вистави в Ташкенті. „Коли пригадаю собі сьогодні, після 15-ти років, вистави того театру, то не соромлюсь признатися, що тоді я сидів на них до глибини зворушений, зі стиснутим горлом, ледви опановуючи себе. Уявити собі тільки: закутина на кілька тисяч кілометрів від рідних сторін, під боком Китаю, серед чужого мусульманського моря — і тут дають українського „Невольника”. Лише слухаючи цю драму на тлі туркестанської екзотики, можна зрозуміти, чо-

му українське „я” реагує однаково на означені історичні мотиви, без огляду на те, де і коли їх слухає...” (В. Кузьмич: „Українське нац. відродження в Туркестані”).

Це „українське „я”, що реагує однаково” скрізь і завжди на клич своєї раси дозволяє хіба тільки на найпростішу методу окреслення її, на сумлінне описування важніших її ціх, лишень опис раси є її окресленням. Опис її первнів передусім.

Зрештою так представляють свої раси люди Заходу. Для британця Англія — це: бретонці, саксонці, нормани, галійці і т. д. Для нього нема нічого дивного, що, скажім, існує кельтський, чи шотландський партикуляризм. Навіть для француза — Франція, це — лігури, кельти, франки, бургунди. Зрештою, сам характер раси не можна описати інакше, як подаючи його складні. В одній із новіших книжок еспанець так описує свою расу: „Еспанію, її характер найліпше уявимо, оглядаючи її складні впродовж історії. Ось індивідуалізм, дух незалежності, відвага, лояльність — це прийшло від найдавніших праїдів — кельтів і іберів. Ось відчуття чести, гордості, пошани до традиції — від римлян, релігійні почування, пошана до гієрархії й гідність фізична та духовна — від готів і врешті велика порція фаталізму, войовничість і пасія — від арабів”. (А. Жерес, Валенсія, 1937). Ці описи первнів мають значення в описі окреслення раси. Але не тільки вони самі. Потрібна так само міра (хоч приблизна) взаємовідносин цих первнів, отже тим самим поняття, як ці взаємовідносини уложилися в часі. Це дасть хоч частинно динамічне поняття раси, що живе й росте.

Лише по цих вступних дослідах можна описувати расу, як поняття устійнене. Не будемо тут робити пересадки з окресленням анатомічним, чи антропологічним. Перше, що звертає увагу в сучасних європейських расах — це не тип черепів, чи м'язів, лишень думання, психологія. Раса відрізняється одна від одної більше своєю психологією, своїми протореними дорогами в думанні й поведінці, навіть своїми духовними звичками більше, ніж будовою тіла.

Слово „раса”, що вживалося досі тільки в антропології, тимчасом набирає те-

пер ще й іншого значення. „Воно означає, — каже Марсель Ізраель, — також збірноту людей, що мали довге минуле із спільними традиціями, звичаями і спільними думками. Отже раса різниться одна від одної не так фізичною особистістю, лише передусім духовою особистістю. Расі в значенні антропологічним протиставляємо расу в значенні історичному”.

Духові риси — це найважливіший цемент раси і передусім проти змішання французької раси з духово-чужими елементами скеровані ті праці расистів-біологів, як „Поглощуючі здібності Франції”, „Раса й імміграція” і т. д.

Не відкидаємо однак і антропологічних цих, що зрештою в українців назагал цілком виразні. В останніх часах, як показали досліді, духовна одність має й свої підстави в одності біологічній, що її легко окреслити т. зв. групами крові. Групи крові підлягають законам спадковості Менделя, і тим можемо пояснити з боку біологічного тривалість раси в часі (переносення хромозомами людських характерів). Так, напр., досліді виказують, що українці зовсім не мають групи „В”, зате 90% інших, як „А”, „АВ” та „О” (Саллер). Навпаки, в москвинів і монголів є до 80% групи „В”, зате брак інших.

Взагалі ім'я Менделя, як, скажім, ім'я Бергсона, можемо поставити на гочатку великого світогляду, що зростає в 20-м віці.

Григор Іван Мендель (1822-1884), чеський монах, не був знаний за життя. Лишень в 1900 році, завдяки голяндському вченому де Вріс, праці цього геніяльного біолога побачили світ. Марсіяль із Парижа, Сіменс із Мюнхену, Косович, Бенуа і інші зробили важливі відкриття і доповнення до праць чеха. Мендель ствердив, що тривалість раси (в людей підложжя до мови й думки) не тільки можлива, але й існує, як нормальна річ, і що можна, знаючи закони її тривання, навіть впроваджувати деякі поправки до цього життєвого явища.

Коли б від метод окреслення раси перейти до самої істоти окреслення, то воно б представлялося дуже кількібчним.

Почнемо від менш важних і перейдемо до найважливіших.

З антропологічного боку її характеризують подібні поміри черепа й кістяка, знайдені в подібнім геологічним оточенні з подібним знаряддям, посудом чи будівлями, нераз на лоні характеристичної звринности чи рослинности. З боку історичного — це група населення, що в окресленій території, без важнішої перерви в часі переживала спільну долю. Врешті з боку демографічного раса — це наслідок змішувань, що відбувалися в тій чи іншій території, при чому не завжди існує одність тої території (колонії, групи серед чужинців, мандрівні армії). Врешті найважливіше — це психологічне окреслення. Бо раса — це велика духовна одність з боку морального, чуттєвого. Ця духовна одність спричинює відрухи й поняття, спільні для тих, що складають расу.

Отже бачимо, що, зближаючись до формули раси мусіли б ми брати під увагу насамперед історію з протоісторією, антропо-біологію і психологію застосовані разом в описі-окреслюванні.

Загально можна було б дати таку формулу раси:

Расою звемо цілість населення, що його духові прикмети, укриті й явні (як звичай, мова, властиво мови), а також антропо-біологічні риси — становлять вигазну цілість упродовж часу (історії).

До формули окреслення української раси треба взяти первні, що існують. Отже:

Геополітичні прикмети української території, рік і морів, історія українських торговельних трактів і вузлів, зродження осілого людського життя в цих країнах і розповсюдження спочатку головного первня — месопотамського, далі злиття гелленського, в загальному закінчення формування раси готами і врешті устійнення її великодержавністю, релігією і розмахом культури й цивілізації. Далі треба зазначити вартість домішок і історичну селекцію типів расової активности. Врешті до формули української раси належить історія ідей її еліти, бо ці ідеї були духовими подіями, що формували расу.

Чи ця формула української раси відкидає дотеперішні поняття української нації, державництва чи патріотизму? Є це пи-

тання побічне, а однак супротивлення поняття — скажимо „раса”, і „нація” — може викликати хаос.

Назва „українська нація” — поняття відносно дуже нове (на Україні вперше його вжив Богдан Хмельницький). Само поняття „націоналізму й нації” найбільше спопуляризувалося за часів Наполеона і взагалі гегемонії французької духовости в Європі. По 1914 році сили історії показують глибше розуміння людства і більш жорстоку боротьбу рас, ніж у 19-му столітті. Не забуваймо також про упадок впливу доктринерського думання французів і про все вище видвигнення англо-саксонського світогляду. Для британця все його публичне життя, його великодержавність є виявом його раси. „Хто хоче зрозуміти історію британців, повинен старатися зрозуміти характер англійців, а цей характер пізнаємо тільки вивчаючи формацію англійської раси” (Й. Стой). Англійський світ, що його мовою говорить півмільярда людей, більше значення надає біологічному поняттю раси, як створеному династіями й елітою урядкування поняттю нації.

Зрештою, поняття і „нації”, і „кляси”, і „державности”, і „патріотизму” — це лише вияви раси, яка їх у собі заключає. Але всі вони далеко плиткіші від поняття „раса” і далеко менше дають підстав до розуміння процесів, що діються, чи діялися в Україні. Сучасність України ніяк не може бути докладно окреслена без поняття „раса”.

ГОЛОВНИЙ ПЕРВЕНЬ — ТРИПІЛЬЦІ

Найменше маємо на меті ставити на початку питання про чистість раси. Навпаки, повторимо за расистівським істориком Гобіно: „Отже тільки мішанина, всюди мішанина, завжди мішанина — це є наслідок найбільш певний великих суспільств і великих цивілізацій в їх найширшім розпросторенні в їх найбільш переможнім поході” („Нерівність людських рас”). Чим більший розгін якоїсь раси, тим більше чужих елементів вбирає вона в себе. Гобіно каже, що це діється головним чином під час воєн, Ваше де Ляпуж надає більшу вагу просочуванню, — але обидва расистівські історики-біологи відкидають поняття чистоти раси. Тому можна сказати, що складові, добре

згармонізовані первні й домішки світогляду української збірноти — це є багатство України.

В них є велика й всесвітня цінність української раси. Це добре розуміють зичливі чужинці.

В кінці 1936 року висланець англійського короля, лорд Твідомюр, генерал-губернатор Канади, краю, мало чим меншого від цілої Європи, звернувся до канадійських українців із характеристичними словами:

„..... Я передам ваш щирий привіт королеві, як привіт від українського народу в Канаді. Я радий, що знаходжусь серед вас. Я ж перебуваю серед людей, що мають за собою довгу історичну традицію. Кожен британець, а головне шотландець, повинен вірити, що найсильніші народи це ті, які виникли з різних расових первнів. Тому український народ спеціально є бажаний для Канади”.

З цих первнів і домішок української раси вибираємо первень найдавніший, як доказ тривалости раси, її безперервного володіння своєю землею впродовж тисячеліть. Цей первень є підложжям української раси, бо творить з антропологічного боку 60-70 (Щербаківський подає до 90) відсотків української раси. Цей первень є також підставою української психології. Правда, на ньому виростають панівні світогляди, але він спричинює їх діяння в українській расі. Співзвучність із ним рішає про гармонійність чи негармонійність духової домішки.

Власне в це підложжя, як у велетенську вазу-амфору вливалися всі інші расові первні й домішки.

Це протокраїнський народ трипільської культури, т р и п і л ь ц і, як звуть його українські вчені.

В своїй дуже цікавій великій праці п. з. „Етнографічний тип українця” пише В. Щербаківський:

„Дуже інтенсивна праця наших археологів уже за советської влади доповнила наші відомості про передісторію України і утвердила те, що вже ясно було й перед великою війною, а саме, що вже в неолітичну (новокамінну) добу наша територія була заселена, і то незвичайно густо, хлібо-

робським населенням як у степах, так особливо густо у передстеп'ю....” Ці хлібороби прийшли, як розселенці з Месопотамії, звідти, де Біблія умістила початок людства.

Сталось це так: „Базичне (основне) передньоазійське населення уже в III тисячелітті розрослося так, що зайняло тоді Кавказ, чорноморсько-українські степи й цілий дунайський басейн на Балканах. На Україні це населення було особливо густе в передстеп'ю між Дніпром і Карпатами....”

„В Європу малоазійці привезли з собою аівці та свині й приручили місцевих турів... Очевидно, що територія України агрикультуру одержала, як і інші західноєвропейські землі, з Месопотамії, і значить вона від прадавна і до сьогодні зберегла традицію месопотамського культурного кругу, до якого належить також південна й почасти західня Європа від прадавна. Очевидно, що Україна зв'язана з південною Європою і почасти з західньою також цілим комплексом інших, напр. правових і моральних та релігійних здобутків тої спільної культури, яка центром виходу мала Месопотамію.”

Цим своїм культурним кругом відрізнялась протоукраїнська раса різко від значно молодших культур, як московська, що культурно належить до північно-азійського відтинку номадського кругу, або польська, що належить до кругу надбалтійського. Це підложжя раси дає тяглість існування населення України на протязі п'яти тисяч літ.

В. Щербаківський коротко окреслює значення протоукраїнської раси: „Наші трипільці мусять нарешті одержати по заслугах те, чого варті. Вони створили тут, на Україні, першу тривалу хліборобську осілість, громадянство малоазійсько-еламського типу, матриархального устрою і магічного (може тотемічного) світогляду. Вони побудували ще в III тисячелітті городи-держави і оточили їх могутніми валами; деякі з тих городів безперервно процвітали аж до князівської кийівської доби й обороняли їх доброю зброєю. Вони, власне, склали весь фольклор, який маємо, майже всю устну словесність.”

Через це своє підложжя українська

раса споріднена з північною Італією і Балканами, із польсько-чеським Шлезьком, із Швайцарією, півднем Німеччини й В. Британії, з Чехією, Словаччиною, а також Францією, як це можна судити з антропологічних даних та з кров'яних груп.

Коли ж перейдемо до психології цього первня, то дуже важним є підкреслити те, що трипільська культура відноситься до месопотамської, як американська до європейської. Це в духовість осадників, колоністів.

Чому вони посунули з своєї землі на північ? Можливо, що причиною була велика стихійна катастрофа в передній Азії (є дані на це), яка вигнала їх звідти, як вигнала пізніше кельтів із „землі Лягама”, галлів із Ютляндії, чи монголів із серця Азії.

В кожному разі це були колоністи, що важко здобували землю.

Власне характер трипільців — не є те, що найбільш тепер може цікавити. Як важко й уперто мусяли вони здобувати цю країну лісів, болот і луговин, як нелегко було їм будувати оселі й пробивати дороги, перший елемент культури, як жорстоко мусяли вони боротися із змінністю й суворістю природи! Передовсім дивує зосередкована енергія, незрівняна видержка цих темнооких круглоголових людей з півдня. Вони ж були першими осадниками, бо перед ними є лишень сліди бродячих племен-доліхоцефалів.

Трипільці на Україні — це те, що лігури у Франції — перші рільники, хлібороби. Вперше сполучили вони в своїм ритуалі пшеницю й мед, як символ цих земель. І цю символічну страву — кутю — споживає й досі кожен українець раз на рік, зв'язавши цей звичай із християнським Різдом.

Трипільці не створили спочатку великих державних організацій, — їхня експанзія була передусім — опановування величезних теренів племенами, чи може лишень селищами. За статистикою Льва Падалки, в самій центральній Україні відкопано перед 1914 роком коло 1200 городищ давніх міст. По війні донині відкопано ще кількисот (В. Щербаківський). Пізніш потворилися здовж доріг держави — оборонні міста. Заслуга трипільців передусім у зв'язанні цілої території селами й дорогами. На їх плечах лише могли пізніш повставати мо-

гутні держави, як боспорська, готська, чи київська.

Від тих часів zostалися і досі пам'ятки — високі вали на сотні кілометрів і дольмени, велитенські каміння, уставлені по берегах Чорного моря від Кубанщини аж до Подністров'я. Ці каміння може були висловом культу мертвих чи культу моря.

Трипільці надали характер українському селу, так, як колись лігури надали характер французькому, а пікти — англійському. Є багато даних, що не лиш зовнішній вигляд хат, але й розміщення сіл і головніші шляхи zostалися у спадщині й досі від тих праукраїнців. Їх розподіл ланів, доріг і сіл zostався тисячеліттями, як найдоцільніший. Можна справедливо сказати, що трипільці є основоположниками українських сіл, вони сформували села.

Не тільки села, але й психологію сіл. Як мусів прив'язатися до своєї наної землі осадник, що з великим трудом здобув її і здобувати мусів всупереч незичливій природі! Як мусів важко переживати скоки й непогоду змінного клімату! Врешті, як мусів шанувати ті звичаї, які символізували поворот на краще в цій безнастанній боротьбі (збільшення дня, кінець жнив), як старанно передавав він своїм дітям все те, що йому самому і його селу улешувало боротьбу за життя! Ця терпеливість, мовчазна відвага, передбачливість, скромність, обережність, невідступність від обраної лінії, холодність при невдачах — чи це не образ осілости й одночасно не тип українського селянина?

Цей характер — це підложжя українського характеру. Бо народи-предки — це не тільки архітектура, могили, звичаї, ритуали. Це — характери, що кружляють у крові сучасних українців, і завжди їх діла, їх здобування в них можуть відродитися. І найбільш можливостей до відродження в сучасному має характер трипільського первня української раси.

ДРУГИЙ ПЕРВЕНЬ — ГЕЛЛЕНИ

В I-м тисячелітті перед Христом Гелляда дала своїх осадників в трьох головних напрямках: в Малій Азії, де колонії пізніше стали підставовими пунктами для походу Олександра Великого, в південній Італії, де греки збудували т. з. „Велику Гре-

цію”, і врешті, при Чорнім морі. З усіх трьох напрямів найтяжчою, найнебезпечнішою колонізацією уважано опанування чорноморських узбереж, хоч би з уваги на віддаль і суворіший клімат. Недарма греки стільки легенд про небезпеки вмістили в тих околицях (за Есхілем, навіть Прометей перебував за кару в наддніпрянських степах!). В кожному разі до цієї своєрідної Америки-Понтиди виситала Англія-Гелляда своїх найвідважніших людей, овій найбільш будівничий елемент. Недарма стільки тривалих держав заложили ці імігранти в півдня. Згадаймо тільки тисячелітнє панування Ольбії й Пантикапея.

Ці підприємливі конкістадори-мореходи закладали свої торговельні міста-держави, як знаємо, не лишень на берегах моря, вони сягали і вглиб краю.

Вони розносили скрізь, де були, свою релігію і свою культуру. Знаємо, що культ Гомера довше тривав в Ольбії (коло гирл Богу й Дніпра), ніж у корінній Греції. Зрештою багато традицій гелленської або гелленістичної культури жило ще донедавна на Україні, як, напр., культ пам'яті Олександра Македонського в козацькій еліті. Мандрівець Клерк (1800 р.) згадує, що і культ Гомера був дуже сильний на Чорномор'ї.

Пантеон гелленів і їх релігія багато вплинули на корінне населення, на племена і держави трипільців.

„Геродот говорить про храми на нашій території, присвяченій Артеміді, напр. в г. Гельоні, в Ольбії, Пантикапею і т. д., і ці слова потверджуються написами, посвяченими цій богині на каміннях храмів, в городах. Містерії Діоніза справлялися на нашій території, і храми Діоніза були навіть в г. Гельоні, що лежав досить далеко від берега моря, мабуть на місці нинішнього Більського породища в Зінківському повіті на Полтавщині”. (Щербаківський).

Трипільське підложжя і егейське, на яким зроста гелленська духовість, були дуже близько споріднені. Не диво, що гелленські первні дуже легко змішувалися з місцевими, бо це відповідало деяким засадам гармонії духовости.

Маємо сліди гелленів не лише в мові (каліка, халепя і т. д.), але передусім в обрядах. Пригадаймо хоч би нашого коштубонька, що є рештою тих „містерій, які в

таких пишних формах опрацювалися в Малій Азії в релігіях Атиса та Адоніса і богині-Матері (Кибели), в Єгипті, в містеріях Озіріса та Ізиди, а пізніше в римських Сатурналіях” (Щербаківський).

Геллени прибували на Україну в більшому числі. Упродовж кількох століть припливали вони сотнями своїх суден, на 50-60 осіб кожне, до гирл Дніпра, Дністра, Богу, Дону й Кубані і посувалися ними вгору, вглиб краю, шукаючи багатств і ринків збуту. Прикраси, посуд зброю виробляли тодішні атенські фабрики на ціле Середзем'я і Чорномор'я. Для гелленів українські землі мали загальну географічну назву — Скитія. Назву дикого племені дали вони величезним просторам, заселеним трипільцями. Є щось у тім аналогічне з тим як у IX-X ст. по Різді Христовім люди київської культури називали варязьким всі моря на Заході від Балтії до Середзем'я від назви невеликого скандинавського племені. В кожному разі Аteni, тодішня столиця світу, прийняли в склад своєї культури „гіперборейців”, чи „скитів”, і серед семи атенських мудреців був і мудрець із „Скитії”, з країни Прометея, амазонок і таємничого міста — Метрополіса над Бористеном (Дніпром).

Трипільські землі теж прийняли гелленів. Ці пірати, колоністи, вільні і невольні гості з Атен, ці Язони й Одисеї, шукачі золотого руна, і хитроумні Одисеї, купці й військові, спекулянти й розбійники, жерці, мистці й ремісники напливали й залишалися на Подніпров'ї, Подністров'ї, Подонню й Кубані. В кожному разі ці люди, що йшли в найтяжчі колонізаційні терени, в таємничу Гіперборею-Скитію, були найвідважніші й найенергійніші з гелленів.

Вони багато зорганізували в трипільському життю. Цілий край був зв'язаний тепер сіткою торговельних пунктів і об'єднаний у кількох містах-республіках. Тому, властиво, можемо назвати їх творцями міст на Україні. Це ж були перші, знані на просторах між Балтією й Уралом — міста з кількостолітньою історією, політикою й торговельними тенденціями. Бо хоч трипільці й мали свої численні міста, — ми небагато про них знаємо.

Дуже важним у формуванні раси є те, що гелленські міста були лишень серед трипільського населення, зате нема цих міст

на схід, серед тюрксько-фінських племен. Геллени мали духове споріднення з трипільцями.

З цього споріднення зросла друга (по трипільській) праукраїнська культура, що її все частіше називають українськи вчені шонтейською, замість перестарілого терміну „скитська культура”. Пребагаті її пам'ятки в сницарстві, архітектурі, а навіть письменстві (написи) — зв'язані переважно з боспорською імперією, що промінювала культурно з одного боку аж на Сибір, а з другого — на Семигород і Угри (Щербаківський). В ній гелленська культура є значно змінена і вельми часто місцевий смак і психологію. Цікава є також політична еволюція гелленського республіканізму, що над Чорним морем еволюціонував в бік династичного монархізму. В кожному разі, коли антропологічна домішка гелленської крові лише у деяких місцях могла бути велика (Причорномор'я, Полтавщина, Таврія), то вплив гелленської духовости в формуванні української раси є величезний. Цю гелленістичність, скажимо, у мистецькій культурі українців і донині відчують сусіди і взагалі чужинці. Можливо також, що первень гелленів відбивається така на здібності українців до мореплавання.

На те, що геллени були батьками українського мореплавання, маємо докази не тільки в археологічних дослідках. Є вони в найстаршій мореплавницькій термінології українців. Почавши від слова „корабель” (гелл. — корабіон), що його українці передали сучасним сусідам, і скінчивши на формах будівництва суден, скрізь є прапечать гелленського духа.

Цікаво, що й сучасна термінологія чорноморського мореплавання, переслідуювана царською Росією і офіційно висміювана советами, має всі ціхи гелленського походження. Там є також багато українізованих італійських, ба, навіть французьких термінів (напр. трамонтана, пулпа і т. д.).

Врешті треба пригадати, що гелленські первні є дуже сильні і в одному з праукраїнських культурних періодів, саме в понтійській культурі, що її помилково з московською тенденцією приписував Ростовцев диким скитам, спорідненим з алтайцями. Понтійська культура під впливом готів

трохи змінилася і в тому зміненому вигляді прийняла її ціла західня й південна Європа, як готську культуру (Щербаківський).

ТРЕТІЯ ПЕРВЕНЬ — ГОТИ

Готи, що в другім столітті по Христі примандрували з заходу на Придніпрянщину через Волинь, а пізніше розселились по всіх українських землях, включаючи й Крим, вплинули ще більш, ніж геллени, на формування раси. Їх поява і їх володіння зробили дуже багато. Не так важне навіть є те, що створили на Україні імперію остроготів (правдоподібно їм завдячуємо заснування Києва). Важніше, що це був первень північно-західній, інший від дотеперішніх південних; трипільського, гелленського та домішок іранської і римської. Значення південних впливів, так окреслював історик.

„В історичній добі переходили впливи на території України гелленські, іранські, навіть римські, але це здебільшого було, так би сказати, нове, поправлене й доповнене, видання старих традицій, що жили вже в нашім народі здавна й увійшли в плоть і кров на нашій території; вони тому й приймалися легко, що не тільки не суперечили попереднім, а навпаки — були це наново підчищені, поправлені та осучаснені старі, милі згайомці.“

Отже змішання південних елементів з праукраїнцями не нищило соціальної структури головної маси населення України — селян-хліборобів, що зіставалися по них, правдоподібно, матріархальною масою. Південні домішки не змінляли обличчя праукраїнців. Зміна прийшла з півночі.

Власне перевороту в цій масі довершили германи, готи, племена з півночі.

Треба думати, що готи, ці півкочові племена, не прийшли, як нагла навала, як носители знищення і спустошення. Коли б так було, тоді б утеча й ховання трипільців на довгий час унеможливило б, або й взагалі не дозволило б на злиття обох груп населення. Перебутання готів (триста років найдовше) — було б закоротке в порівнянні з тими глибокими слідами, що вони зіставили в українській расі. Взаємне поглинення і впливи відбувалися повільніше і тому основніше. Можливо, зрештою, що германи були заслабі для іншого кермуван-

ня краєм. Але вони були сильні характером, сильні своїм почуванням спільноти та виявом цього — організацією. Германи, готи мали спеціальну здібність до військової федерації і до творення військових союзів. Зрештою є це прикмета майже всіх германських племен. Пригадаймо, між іншим, що взагалі історія германів починається від постання першої військової їх федерації з льонгобардів, семнонів і маркоманів — т. зв. свевів. Спеціально ж готи мають в історії традицію народу, що дуже вірно дотримує договори. Так само знаємо, що готи — це єдиний з германських народів, що так легко освоївся з римським способом урядування. Вони не раз були в службі Риму його найвищими достойниками, як, напр. Алярік, що потрапив накічуть римському сенатові вибір імператора, свого ставленника. Врешті їхня психологія була стійка в будові держав: яко держава Аквитанія, вони зв'язали себе з Римом — договором, і римські автори часто згадують із похвалою про ненарушимість цього пaktu, одної з підстав сили тодішнього Риму.

Це було геніальне доповнення до характеру трипільців: вірність і прив'язаність до традиції одних, сполучена з уродженою військовою дисципліною і здібністю до розгалуженої організованості других. Практичність і твердість одних з духом роємаку і абстракції других. Можливо, що організація готської держави і взагалі вплив готів тому так швидко прийнялися на Україні, що вони давали стабілізацію і мир між поодинокими трипільськими численними племенами й державами-містами, досі порядкованими за гелленськими зразками. Готи не були вищі культурно від геллено-трипільців, навпаки, як твердять учені, готи понесли в західню Європу культуру, перейняту на Україні (Бунаков, Шелухин). Їхня роль була інша.

Готи дали передсмак великодержавності в глибині теренів України, і це вплинуло на психологію трипільців. Однак найбільшого перевороту довершили вони в самій структурі родини. Це відбилося в містерії українського весілля, що символізує перехід від передньоазійського матріархату до індогерманського патріархату. Готи, більш ніж інший первень, змінили структу-

ру населення назовні (велитенська держава) і внутрі (соціяльний устрій). „Готи принесли трипільцям імена „князь”, „боярин”, як імена кермівної кляси, новий соціяльний порядок і відповідну до цього родину та родинну індогерманську номенклатуру”.

Готи, а властиво остроготи, що ввійшли в українську расу, були свєрідним ферментом, що приспішив багато творчих процесів у праукраїнській расі. Передусім готська організація життя приспішила витворювання української мови. „Витворювання це почалось іще мабуть у II тисячелітті перед Христом, там де стикалися трипільські та дунайські хлібороби з траками, ілірами, італіками, кельтами й іншими індогерманами. Але формація мови за готів мусіла дуже раптово піти наперед, власне тоді, коли змінено соціяльний устрій” (Щербаківський). В кожному разі опадкоємці готів, англї й слов’яни, в VI і VII вв. по Христі, говорять уже праукраїнською мовою, а св. Кирило й св. Методій, перебуваючи в Криму, характеризували вже мову Києва як одну з найбільш витончених і гнучких мов.

За готських часів понтійське мистецтво двинулося з занепаду, його євиринний стиль малоазійського походження вподобали готи. Цей стиль, яко готське мистецтво, рознесли готи з України по цілій Європі. Готи рівнож приспішили християнізацію України і самі взяли в ній діяльну участь. Тим легше це було їм зробити, що християнство, як витвір арійського духа в Месопотамії, занесене семітами над Середземне море і врешті оформлене гелленами й римлянами, було дуже близьке по духу праукраїнцям. Таврія, Кубанщина, Причорномор’я вже в VI-VII століттях були християнські. Правдоподібно, засяг християнства був більший і узнання його за державну релігію Київської імперії наступило б раніш IX століття, коли б не неприхильне становище поганської варязької династії (Святослав Завойовник).

Дехто з істориків твердить, що пізніші два слов’янські племена — поляни й деревляни є найближчі до готів (С. Томашівський).

Найважливіше, це глибинність злиття готської і трипільської психології. Нія-

кий первень не ввійшов і не ввійде вже так глибоко в духовість підложжя української раси, як готський первень. Він висловився в найбільше людському, найбільше індивідуальному і найбільш вільному в заложєні ритуалі, що має раса, в ритуалі весілля. Це — містерія, що символізує споеднання двох велитенських сил раси — мужеськості й жіночості. Містерія ця має остаточне значення в формуванні раси. Споені в ній трипільський, готський, а також гелленський первні дають один із найгарніших ритуалів людства. Освячений церквою, ритуал цей триває й досі скрізь, де перебуває українська раса, як символ її одности.

УТВЕРДЖЕННЯ РАСИ В КИЇВСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Трипільський, гелленський і готський первні наситили і створили обличчя раси, дали їй відрубність і животворчі традиції. Зате лишень від київської імперії, що зростала на цих праукраїнських традиціях, починається блискучий семисотлітній період свідомої експансії української раси. Ця староукраїнська імперія не створилась випадково. Сам Київ виріс із трипільських селищ, із гелленського Метрополісу, готського Данапарстадиру.

Територіяльна експанзія цієї держави, що мала за вісь Дніпро, може бути окреслена трикутником: побережжя фінської затоки, брама до Балтії і тракти допівнічного Сибіру, — Балкани, брама до Візантії і Середзем’я, — долишня Волга, Каспій, Закавказзя, брама до Ірану. Часті походи додали рису суворости цілій культурі Києва.

Культурна експансія сягала далі, ніж територіяльна. Помогло в цім багаторанне прийняття Києвом християнства. Коли ще Святослав Завойовник слухати не хотів про християнську релігію, то вже його наслідники вважали за ціль свого життя провадити хрестоносні походи. Пригадаймо собі тільки велику кількість святих Києва, що їх замучено прамосквитами, як св. Киріак в Суздалі, св. Леонтій в Ростові і т. д. Поширення християнства на величезні простори (передусім серед московсько-фінських племен) стало завданням раси. Це вплинуло на характер, подібно, як хрестоносні походи дали забарвлення духовості

трохи змінилася і в тому зміненому вигляді прийняла її ціла західня й південна Європа, як готську культуру (Щербаківський).

ТРЕТІЙ ПЕРВЕНЬ — ГОТИ

Готи, що в другім столітті по Христі примандрували з заходу на Придніпрянщину через Волинь, а пізніше розселились по всіх українських землях, включаючи й Крим, вплинули ще більш ніж геллени, на формування раси. Їх поява і їх володіння зробили дуже багато. Не так важке навіть є те, що створили на Україні імперію остроготів (правдоподібно їм завдячуємо заснування Києва). Важніше, що це був первень північно-західний, інший від дотеперішніх південних; трипільського, гелленського та домішок іранської і римської. Значення південних впливів, так окреслював історик.

„В історичній добі переходили впливи на території України гелленські, іранські, навіть римські, але це здебільшого було, так би сказати, нове, поправлене й доповнене, видання старих традицій, що жили вже в нашій народі здавна й увійшли в плоть і кров на нашій території; вони тому й приймалися легко, що не тільки не суперечили попереднім, а навпаки — були це наново підчищені, поправлені та осучаснені старі, милі своїмці.“

Отже змішання південних елементів з праукраїнцями не нищило соціальної структури головної маси населення України — селян-хліборобів, що зіставалися по них, правдоподібно, матріярхальною масою. Південні домішки не змінювали обличчя праукраїнців. Зміна прийшла з півночі.

Власне перевороту в цій масі довершили германи, готи, племена з півночі.

Треба думати, що готи, ці півкочові племена, не прийшли, як нагла навала, як носители знищення і спустошення. Коли б так було, тоді б утеча й ховання трипільців на довгий час унеможливило б, або й взагалі не дозволило б на злиття обох груп населення. Перебутання готів (триста років найдовше) — було б закоротке в порівнянні з тими глибокими слідами, що вони зіставили в українській расі. Взаємне поглинення і впливи відбувалися повільніше і тому основніше. Можливо, зрештою, що германи були заслабі для іншого кермуван-

ня краєм. Але вони були сильні характером, сильні своїм почуванням спільноти та виявом цього — організацією. Германи, готи мали спеціальну здібність до військової федерації і до творення військових союзів. Зрештою є це прикмета майже всіх германських племен. Пригадаймо, між іншим, що взагалі історія германів починається від постання першої військової їх федерації з льонгобардів, семнонів і маркоманів — т. зв. свевів. Спеціально ж готи мають в історії традицію народу, що дуже вірно дотримує договори. Так само знаємо, що готи — це єдиний з германських народів, що так легко освоївся з римським способом урядування. Вони не раз були в службі Риму його найвищими достойниками, як, напр. Алярік, що потрапив накинута римському сенатові вибір імператора, свого ставленника. Врешті їхня психологія була стійка в будові держав: яко держава Аквитанія, вони зв'язали себе з Римом — договором, і римські автори часто згадують із похвалою про ненарушимість цього пакту, одної з підстав сили тодішнього Риму.

Це було геніальне доповнення до характеру трипільців: вірність і прив'язаність до традиції одних, сполучена з уродженою військовою дисципліною і здібністю до розгалуженої організованості других. Практичність і твердість одних з духом розмаху і абстракції других. Можливо, що організація готської держави і взагалі вплив готів тому так швидко прийнялися на Україні, що вони давали стабілізацію і мир між поодинокими трипільськими численними племенами й державами-містами, досі порядкованими за гелленськими зразками. Готи не були вищі культурно від геллено-трипільців, навпаки, як твердять учені, готи понесли в західню Європу культуру, перейняту на Україні (Бунаков, Шелухин). Їхня роль була інша.

Готи дали передсмак великодержавності в глибині теренів України, і це вплинуло на психологію трипільців. Однак найбільшого перевороту довершили вони в самій структурі родини. Це відбилося в містерії українського весілля, що символізує перехід від передньоазійського матріярхату до індогерманського патріярхату. Готи, більш ніж інший первень, змінили структу-

ру населення назовні (велитенська держава) і внутрі (соціяльний устрій). „Готи принесли трипільцям імена „князь”, „боярин”, як імена керівної кляси, новий соціяльний порядок і відповідну до цього родину та родинну індогерманську номенклатуру”.

Готи, а властиво остроготи, що ввійшли в українську расу, були свєрідним ферментом, що прискіпив багато творчих процесів у праукраїнській расі. Передусім готська організація життя прискіпила витворювання української мови. „Витворювання це почалось іще мабуть у II тисячелітті перед Христом, там де стикалися трипільські та дунайські хлібороби з траками, ілірами, італіками, кельтами й іншими індогерманами. Але формація мови за готів мусіла дуже раптово піти наперед, власне тоді, коли змінено соціяльний устрій” (Щербаківський). В кожному разі спадкоємці готів, аплі й слов’яни, в VI і VII вв. по Христі, говорять уже праукраїнською мовою, а св. Кирило й св. Методій, перебуваючи в Криму, характеризували вже мову Києва як одну з найбільш витончених і гнучких мов.

За готських часів понтійське мистецтво двинулося з занепаду, його звиринний стиль малоазійського походження вподобали готи. Цей стиль, яко готське мистецтво, рознесли готи з України по цілій Європі. Готи рівнож прискіпили християнізацію України і самі взяли в ній діяльну участь. Тим лекше це було їм зробити, що християнство, як витвір арійського духа в Месопотамії, занесене семітами над Середземне море і врешті офрмлене гелленами й римлянами, було дуже близьке по духу праукраїнцям. Таврія, Кубанщина, Причорномор’я гже в VI-VII століттях були християнські. Правдоподібно, засяг християнства був більший і узнання його за державну релігію Київської імперії наступило б раніш IX століття, коли б не неприхильне становище поганської варязької династії (Святослав Завойовник).

Дехто з істориків твердить, що пізніші два слов’янські племена — поляни й дерезляни є найближчі до готів (С. Томашівський).

Найважніше, це глибинність злиття готської і трипільської психології. Нія-

кий первень не ввійшов і не ввійде вже так глибоко в духовість підложжя української раси, як готський первень. Він висловився в найбільше людському, найбільше індивідуальному і найбільш вільному в заложєнні ритуалі, що має раса, в ритуалі весілля. Це — містерія, що символізує споеднання двох велетенських сил раси — мужеськості й жіночості. Містерія ця має остаточне значення в формуванні раси. Споені в ній трипільський, готський, а також гелленський первні дають один із найгарніших ритуалів людства. Освячений церквею, ритуал цей триває й досі скрізь, де перебуває українська раса, як символ її одности.

УТВЕРДЖЕННЯ РАСИ В КИЇВСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

Трипільський, гелленський і готський первні наситили і створили обличчя раси, дали їй відрубність і животворчі традиції. Зате лишень від київської імперії, що зростала на цих праукраїнських традиціях, починається блискучий семисотлітній період свідомої експансії української раси. Ця староукраїнська імперія не створилась випадково. Сам Київ вмір із трипільських селищ, із гелленського Метрополісу, готського Данапарстадиру.

Територіяльна експансія цієї держави, що мала за вісь Дніпро, може бути окреслена трикутником: побережжя фінської затоки, брама до Балтії і тракти до північного Сибіру, — Балкани, брама до Візантії і Середзем’я, — долишня Волга, Каспій, Закавказзя, брама до Ірану. Часті походи додали рису суворости цілій культурі Києва.

Культурна експансія сягала далі, ніж територіяльна. Помогло в цім багато ранне прийняття Києвом християнства. Коли ще Святослав Завойовник слухати не хотів про християнську релігію, то вже його наслідники гважали за ціль свого життя провадити хрестоносні походи. Пригадаймо собі тільки велику кількість святих Києва, що їх замучено прамосквитами, як св. Кирик в Суздалі, св. Леонтій в Ростові і т. д. Поширення християнства на величезні простори (передусім серед московско-фінських племен) стало завданням раси. Це вплинуло на характер, подібно, як хрестоносні походи дали забарвлення духовості

Англій й Франції. Не лише суворі життєписи „Київського Патерика”, але й законодавство „Руської Правди” характеризують ті часи. Київ — це культурна вісь упродовж кількох сот літ взагалі для земель між Балтією й Уралом. Не можна взагалі студіювати, скажім, польського законодавства, чи московських християнських традицій, не взявши до уваги головної ролі Києва.

Татарсько-половецьке лихоліття (зрештою не таке спустошливе й велике, як уважали досі) знищило силу окремих князів і хоч принизило сам Київ, але уяскравило ще більше тугу за великою єдиною владою для цієї раси. Туга ця є і в „Слові о полку” і в „Плачу о погибелі”. Туга ця є і в зовнішніх змаганнях династії від коронації папою в Римі Ізяслава й Ірини на королівський престіл у Києві (1075 р.) аж до ко-

ронування Данила (1253) та цілого його королівського роду. Не дарма так полюбляли москалі в 1915 (підчас окупації Галичини) на дню корону короля Данила. Це ж бо символ того, що завжди може відродитися в расі: стремління об'єднатися під авторитетом власної влади.

Корону заповідала, упадаючи в XIV-м столітті, велика київська держава дальшим українським поколінням, як символ власної історичної місії. Свідомість своїх політичних традицій відтоді живе в українській еліті й масі аж до кінця козацької державності (скасування Гетьманщини в 1834 році). Дещо затьмарена в XIX столітті, ця свідомість відроджується наново по великим здвигу української раси, розпочатім у 1917 році.

М. ВЕРНИВОЛЯ

Від діаспори до державности

(Дещо про Палестину і визвольні змагання Ізраеля)

Змаг за володіння Палестиною — Святою Землею тягнеться від віків до сьогодні. Події чергувалися, мов на екрані. Ізраель з вершин могутности котився вниз до руїни. Після Мойсея і пророків приходить Христос і апостоли. По упадку Риму і Візантії Святу Землю заливає мусульманська потопа. Мусульманський світ розторошує лицарська відвага та зброя хрестоносців. І знову приходить занепад. Володіння турецьке, англійське... Вкінці заблїсла знову зірка Сіону. Модерний сіонізм і його творці Герцель, Ротшїльд і інші будять країну з вікового сну до нового життя.

Нова історія творить фанатично відданих справі піонерів. Сіоністичні ради доповнюють найкращі одиниці жидівського народу з усього світу. Перший Сіоністичний Конгрес 1897 р. започаткував у житті Ізраеля нову еру. Починається наплив емігранції до „обцяної землі”. Колоністи — це переважно високоосвічені люди європейської культури з пребагатим фаховим знанням. Багато з них кїдає європейські професорські катедри, лікарські кабінети, банкові контори та інші вигідні місця і йдуть в Азію, щоб з турією (рід мотки) в руках серед спеки та на безвідді здобувати в зрабів і в природи п'ядь за п'ядю безводні та безплідні палестинські пустирі...

Сотні, ба тисячі їх гинули в затажній боротьбі з дикою південною природою. Малярія, південні за-

разливі хвороби та меткі кулі найвлякких кочових арабів передчасно заганяли оцих героїв праці в могилу. Здавалося б — ніщо не врятує отих шаленців від неминучої загибелі, а їхня ідея ніколи не перетвориться в дійсність. Світ ставився до сіонізму вороже, з глумом та призирством. Та пройшло декілька десятиліть і сіонізм вийшов переможцем. Жиди здобути свою державу — Ерен-Ізраель. Сьогодні вже Ізраель дорівнює, а то й перевищує багато інших країн. Один Тель-Авів міг би бути гордістю найкращих європейських держав...

Те, не так давно страхітливе вчора — минуло. Над Ізраелем важкою зморою нальїсло ще клопітне сьогодні. Сильно вкорінений у світі антисемітизм ставиться вороже до жидівства не тільки в своїх країнах, але й заперече право до незалежности жидівської держави.

Щоправда, тут у гру входять арабські права колони, важність ключової позиції Середнього Сходу та інші чинники, але всі ці справи находять чи вийдуть розв'язку, а існування незалежної жидівської держави — вже існуючий факт. Сіоністичні стремління не були утопією і Ізраель визнаний уже де-факто і де-юре більшістю світових держав.

Араби, довголітні співмешканці жидів у Палестині способом свого життя далеко відстали від єв-

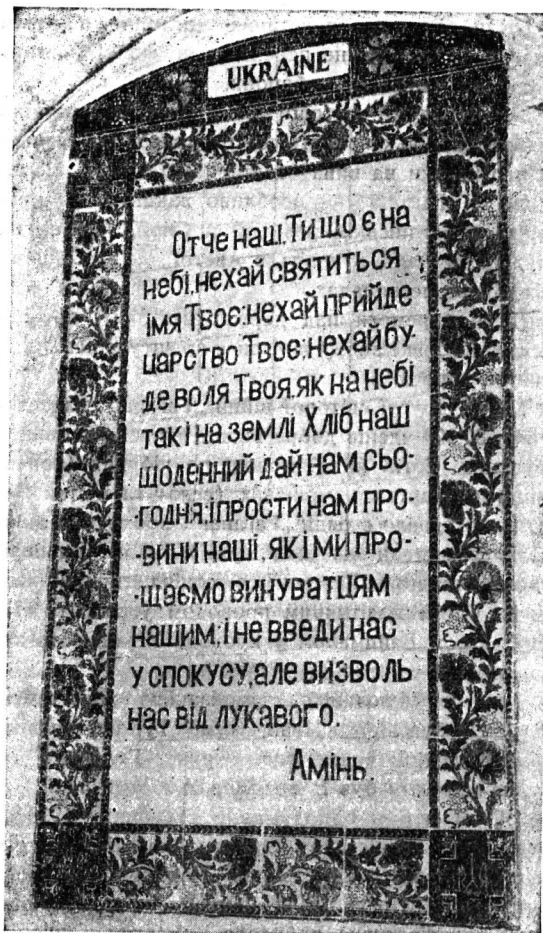
ропейської культури, хоча мають свою глибоку і стару, мало нам зрозумілу культуру.

Вони твердо тримаються своїх традицій та віри предків, до якої фанатично прив'язані. Очі кожного араба звернені на муфті Єрусалиму, — нехай би він тільки проголосив „святую війну!” — усі араби кинулися б у вир борні. Національна свідомість глибоко вкорінена в серці кожного араба. При найменшій зневазі чи образі чести нації, міцно пов'язаної з релігією, араби спалахують помстою і жорстоко відплачують за зневагу. Немає де правди діти, що і в них проявляється „отаманщина”, але в критичну хвилину, на поклик проводу, вони зливаються в мольот. У національному питанні арабська суспільність не знає жодного компромісу, дарма що у приватному, особистому житті араби найбільш компромісовий народ у світі. Щодо бойової відваги — вони прямо одчайдушні. Їм мають модерних засобів боротьби, а в додатку не цікавляться новочасними здобутками техніки. Їхня військова стратегія жива і метка, основана на природному розумі, а не на модерних теоріях партизанщини.

Палестинські жиди теж глибоко дотримуються своїх культурних надбань та історичних традицій. В Ізраелю вони високо піднесли культуру та цивілізацію. Мають великий відсоток інтелігенції та людей науки. Відзначає їх надзвичайна солідарність та гін до спільноти. В обличчі загальної небезпеки погодилися та співдіють між собою у групуваннях ворожих собі партій. Дуже замітна їхня гучність і розум у політиці та дипломатії. Під тиском двохтисячолітнього лихоліття, а особливо останнього катаклізму, жиди виробили в себе глибокий, іншим народам незнаний, націоналізм. Їхня молодь — хлопці і дівчата, особливо „сабри” (в Ізраелю роджені) прекрасно вишколені і модерно озброєні. Більшість зброї — скоростріли, крієн, автомати, бомби і гранати — продукують самі, на місці. У своїх змаганнях до незалежності жиди знайшли величезну підтримку і розуміння в усіх своїх по світі розкинених братів, як також у багатьох інших народів. Модерна тактика та користування новочасною технічною зброєю дали їм велику перевагу над арабами і принесли менші втрати в людях та допомогли здобути незалежність.

Вислід їхньої боротьби відомий. Вони здобули свою державу. У Палестині дійшло до згоди між жидами та арабами. Та вона хвилева і неспокої в арабському світі і в Ізраелю постійно вказують на небезпеку, що загрожуює недавно проголошеній жидівській державі.

Окрема сторінка новітнього жидівського руху — це жидівське бойове підпілля. Зав'язком жидівської

Таблиця з „Отче наш”, умурована заходом сучасних українських емігрантів у Єрусалимі в церкві „Патер ностер”.

армії була колись напів легальна „Гаганаг”. Гаганаг, або самооборона, це були постійно потворені, за часів турецького володіння, відділи для оборони жидівських осель від арабських нападів. Їхня необхідність і доцільність виявилися в роках 1920, 1922 і 1929 — вже за часів англійського мандату над Палестиною. Це були роки найбільших арабських повстань проти англійців і жидів. Ці місцевості, де була „Гаганаг” уціліли, а де їх не було, нпр. у Яффі, в Назареті, в Хевроні чи в Салфеді, араби поголовно вирізали жидів. 1936 року, з часі поновного арабського повстання, англійці звернулися до проводу „Гаганаг” з проханням допомогти в боротьбі з арабами. Орде Віндігате, командант відділу „Гаганаг”, здобув велику славу в поборованні арабської ворохобні.

Після здушення повстання, англійці ув'язнили і судили за нелегальне переховування зброї багато активніших членів самооборони.

У часі другої світової війни англійці озброїли і вишколили кільканадцять сотень молоді з „Гаганат” для партизанки на випадок німецької інвазії. Немало членів „Гаганат” — особливо жіноцтво — працювало в англійській розвідці в Сирії, Ливані, на Балканах, в Італії, а навіть в Австрії, де їх скинено з літаків на легкопадах.

Після перемоги над державами „осі”, почалася стара історія і знову почалися арештування і розшуки за зброєю...

У часі другої світової війни „Гаганат” начисляла біля 80.000 членів добре вишколених і знаменито озброєних. Сотні нової молоді по кібуцах (колективних господарства), мошавих (села) та містах Палестини вступало в ряди „Гаганат”. Проходило виникт і опісля стали зав'язком армії Ізраеля. Під політичним оглядом „Гаганат” є соціалістичних напрямків. Своїм політичним проводом вважають сіонізм з д-ром Вайцманом у проводі. Відкидають терор, як засіб політичної боротьби.

Другою підпільною організацією палестинських жидів був „Іргун Цвай Леумі”. Тут гуртувалися скрайні одиниці сіоністичного руху. Головним їхнім провідником був Володимир Жаботинський.

Він зі своїми однодумцями створив у 1935-му році „Нову Сіоністичну Організацію”. На протязі двох наступних років створив „Народню Військову Організацію” (Іргун Цвай Леумі). Добра організаційна, конспіративна побудова і фанатичні провідники — нпр. д-р Д. Разіель та А. Штерн дали змогу виконувати широкомасштабну терористичну акцію. У першій мірі почали тайний перевіз жидів з Центральної Європи до Палестини. У цьому була заінтересована Польща і дала підтримку та допомогу в зброї. Зброя була потрібна ІЦЛ для боротьби з арабами. На арабський терор ІЦЛ відповідав своїм терором. Для ілюстрації слід навести, що нпр. дня 27-го лютого 1939 р., о год. 6.30 на всіх площах більших міст Палестини вибухли бомби. У висліді за півгодини згинуло більше арабів ніж усіх жидів з арабських рук за півроку!

Проти терору „Іргун Цвай Леумі” виступила „Гаганат”, видаючи летючку з моттом „Не вбивай!” ІЦЛ оповістив через свою таємну радіовисильню, що продовжуватиме цю боротьбу, опираючись на слова з книги „Сход”: „Душа за душу, око за око, зуб за зуб!”

„Народня Військова Організація” не дуже численна, правдоподібно — не більше трьох тисяч активних боеків. Щоправда, вона має масу симпа-

тиків і прихильників. У члени цієї організації дуже важко попасти. Ведеться суворя перевірка і фізична та психічна проба, довершена присягою. Присягають при столі з двома горючими свічками, прапором Сіону, картою Ізраеля та крисом.

Організацією „Іргун Цвай Леумі” командував останньо молодий варшавський адвокат, Манагем Бегін. При кінці 1946 року ІЦЛ дійшла до порозуміння і співпрацює з третьою підпільною організацією „Борці за Визволення Ізраеля” званою групою Штерна.

Авраам Штерн — добрий військовик, підпільник і організатор, не погодився — так як іргунівці, на співпрацю і перемир'я з англійськими властями в 1940 р., тому виступив з цієї організації з найактивнішими членами і створив свою групу. Вона повела низку саботажів, експропріацій та атентатів на англійських поліцистів та шпигунів.

1942 року англійці, при допомозі „Гаганат” внарештували більшість членів групи Штерна, а його самого вбили при спробі втечі. Все ж ще в тому самому році двадцяти провідникам удалося втекти, прокопавши незвичайно довгий тунель, утечу переведено за пляном нового керівника штернівців інж. Д. Фрідмана Євіна. Ця організація постійно воювала з англійською владою в Палестині. Порахунки датуються від смерті начального інспектора поліції.

Діяльність жидівського підпілля спеціально проявлялася до моменту здобуття незалежності Ізраеля.

Компетентні сіоністичні чинники і „Гаганат” виступили рішуче проти скрайнього терору „Іргун Цвай Леумі” та „Борців за Визволення Ізраеля”.

Це не змогло перешкодити перекинутися терористам тих організацій на терен Англії, знищити м. ін. двох свідомих українців, двадцять поляків. Від них загинув представник Об'єднаних Націй граф Бернадотте.

Тепер усі зусилля жидівського населення Ізраеля спрямовані на відбудову і зміцнення молодого держави. Вічна загроза зі сторони панарабського світу велить їм бути в постійному поготівлі. Проявляється недостача харчів, зброї, медикаментів, технічного знаряддя тощо. Уряд Ізраеля побороє всі труднощі і наладне умовини нормального життя.

Після двохтисячлітнього недержавного життя жидівського народу, жидівська держава Ізраель є після діаспори — ро—зсіяння по всьому світу дійсністю.

Серед книжок і журналів

Ніде правди діти: наше українське духове життя на еміграції проходить під знаком кризи в одній з найважливіших ділянок, а саме в продукції української книжки.

Ця криза позначилася головню з моментом грошової реформи в Німеччині і триває досі. Правда, головна маса нової української еміграції опинилася на нових місцях свого поселення і тим самим видавнича справа в Німеччині мусіла послабнути, але, на жаль, у нових країнах поселення все ще не виникли наші поважніші видавничі осередки. Треба думати, що це хвилиний стан, який покращає з найближчому часі в міру унормовування нашого еміграційного життя.

А покищо поява нової української книжки стає просто подією, особливо тоді, коли ця книжка вносить нові вартості в наше мислення, наше світосприймання, в наше особисте духове і наше загальнонаціональне життя.

Коли мова про книжку, то з нею просто мимоволі зв'язуємо слово: молодь. Однак вважаємо зайвим повторяти тут всі ці міркування на тему книжки й молоді чи молоді й книжки, що їх ми вже напевне нераз читали. На сьогоднішньому етапі розвитку життя людини, книжка є таким невідлучним атрибутом-чинником цього життя, що воно без книжки вже взагалі немислиме. А що казати про молодь, що саме готується до життя, щоб з ним завтра чи таки ще й сьогодні поборникатися та вийти переможцем!

Інше діло, що в міру розвитку преси і головню таких винаходів, як кіно, радіо і телевізія, позначаються серед широких мас небезпечні прояви вважати книжку книжку зайвим предметом у хаті і взагалі в житті, і ці прояви починають бути слідні також і серед молоді, а в тому і серед нашої української. Якими наслідками загрожують такі прояви — зайво й говорити. Наші товариства молоді — СУМ, Пласт і інші, мусять дуже сторожко додивлятися до справи передусім рідної книжки, до справи її друку-появи, її поширення, її пильного читання, словом до її культу, як скарбниці, що в ній зберігається вся духовна сила нації.

І коли говорити щонебудь про справу книжки й молоді, зокрема СУМ, то тут приходиться хіба сказати одне: бути сумівцем значить бути передовиком культури. Сумівець без власної, передусім українознавчої бібліотеки, сумівець без дбайливо прочитаної, бодай однієї, книжки в тижні-двох, врешті — додаймо — сумівець, що ні разу не об-

дарував рідною дитячою книжкою українську, чи українського походження дитину,— такий сумівець не усвідомив до кінця своїх обов'язків.

Бажаючи, продовжувати започаткований на сторінках нашого журналу огляд нових видань, уводимо тепер постійний відділ „Серед книжок і журналів” з метою не тільки нотувати, але й ширше обговорювати ці давніші і нові книжкові появи, що на них вважатимемо потрібним звернути увагу наших читачів, а далі відмічувати замітніші статті в наших та й чужих журналах.

Видавництва, які бажають відмічення в оцьому нашому відділі, просимо надсилати свої видання у двох примірниках.

„У КИЇВ СЕРДЕЦЬ НАШИХ...”

Перед нами книжка, що її появу треба вітати як виїмкову в нашій еміграційній дійсності, виїмкову своєю суверенно-загальноукраїнською настановою й мисленням.

Це „Пластовий Шлях”, орган пластової думки, що появився з кінцем мин. року в Німеччині, в Мюнхені. Наша братня організація молоді сказала цим виданням не тільки слово про себе, в ньому з'ясовано основну проблематику життя нашої сучасної еміграції і власне з цього погляду книжка ця заслуговує на нашу окрему увагу. У змісті книжки, поруч з статтями на виключно пластові теми знаходимо теж окрему статтю на теми взаємовідносин між Пластом і СУМ-ом, і з цієї статті вважаємо доцільним навести одне речення: „цілість взаємовідносин між Пластом і СУМ-ом та спосіб поладнування спірних питань між цими організаціями треба поставити як зразок тим нашим громадським кругам, які не можуть найти спільної мови, і, говорячи про загальне добро, думають про свої власні, вузькі, групові інтереси.”

Оце речення може правити за основний мотив і цих статей книжки, що в них говориться про загальноукраїнські питання сучасності. Це статті Верховного Пластуна, Северина Левицького п. з. „Фронтом до громадянства”, Атанаса Фіголя п. з. „Думки”, далі І. В. М., ЛЧ. п. з. „Чергові завдання” і ін.

Особливо остання стаття заторкує ряд питань, що не можуть бути чужими сумівській молоді, тож вважаємо потрібним деякі частини згаданої статті подати і нашим читачам.

„Перебування окупченої еміграції на німецьких теренах уже за нами — іде невідхильне розсіяння по світі.. Вага хвилини ще не усвідомлена вповні, особливо ще

перозселеними. Але ті, що — вирвані з догеперішнього оточення — опинились враз серед чужого в кожному відношенні світу, ті рано чи пізно відчують уповні глибину зміни і тягар нового положення. Попрощаєши друзів, а то й рідних — може назавжди! — в чужій країні, після доглибної зміни побуту, оточення, обставин, умов життя, часто вповні осамотнені серед чужого моря, часто приневолені всі сили звернути на боротьбу за існування, за кус хліба на сьогодні й на завтра, вичерпані фізично і психічно, позбавлені погіхи й підкріплення, які дає рідне слово, рідна книжка, рідне оточення — вони важко відчують свою самотність і загубленість серед безкраїх просторів світу. І тоді прийдуть до них туга, втома і сумнів: Чи варто? Який глумд усіх змагань; чи вони не безцільні? Чи не приречені ми на животіння й загибду серед чужини — раніше чи пізніше: яка різниця? Якщо не повернемось, чи не пропадем однаково для народу — як не ми, так діти наші? Яка сила удержить їх при нації — в чужому світі, серед чужих людей, чужої мови і думки, чужої школи? Хіба мало прикладів дає стара еміграція, яка відчужується вже в другому поколінні? Хіба нема й серед нас дітей, які вже тепер калічать рідну мову і думають по-чужому? Як залишитись українцями і прагнути до Рідної Землі тим, що її забувають, а то й не бачили ніколи? А за нами безпросвітні таборові будні; що могли ми винести з такої школи? **А тут попадаєм часто в байдужі й нетолерантні середовища, що говорять про права людини й народу, а хотіли б кулити не тільки наші тіла, а й наші душі. І неоднн, що як найбільшу святість забрав на скитальщину грудку рідної землі, має тут для куса хліба відректись народу й Батьківщини! І це в добі інтернаціонально запоручених прав людини. (Підкр. наше).** І так внутрі загроза роздору й крамоли, тих зпоконвічних наших, ззовні відчуження, а кругом байдужий світ, що визнає право на національну саомбутність за всілякими більш чи менш відомими народами, тільки не за нами — нацією Володимира Великого, Хмельницького і Шевченка, нацією, що збудувала св. Софію Київську — по тридцятилітніх, безприкладних в історії світу змаганнях і жертвах. І чи довго понесе ще наша Бать-

ківщина це нечуване криваве ярмо? А нам, політичним емігрантам, може доведеться бути останніми могіканами „невідомого” народу.

Такі й подібні думки зродяться в неодній голові і, може, переважать терези. Знайдуться і пласкі, спекулянтські душі, що перейдуть до сильних (і багатих!) світу цього, зрадять спільну справу. Але ми не маємо вибору, не маєм іншого шляху, як тільки шлях нашого обов'язку, нашої присяги. Не забуваймо цього ніколи! Ми політичні емігранти, нам не годиться, як мишам, розлізатись по світі. Ми маємо проробити велику роботу, маємо зберегти себе і молодь для нації, маємо потуватись до визволення і працювати для нього — всіма силами, за всіх обставин, за всяку ціну! Це наш обов'язок перед тими, що принесли себе в жертву, перед тими, що залишились, готові стати жертвою безпощадного ворога, і перед тими, що ще не народились. **Тому, переселюючись тілом у далеку чужину, ми мусимо переселитись духом куди інде: в духову Батьківщину нашу, яку й самі мусимо створити на чужині — вільну, понад кордонами й континентами, — у Київ сердець наших, і жити в ньому, як жиди жили в своєму Єрусалимі. (Підкр. наше).** І коли жиди змогли це зробити впродовж двох тисячеліть, то неже ми не здолаємо цього бодай яких 20 років? Неже ми такі безсилі, що допустимо, щоб на очах наших діти наші відчужились від народу, від землі й мови? Діти, врятовані від загибди такими велитенськими жертвами рідної крові? Бо ми всі тільки тому живем, що за кожного з нас десяток заплатив ціну крові! І як гірко думати, що колись, у день воскресення, не всі молоді вуха зрозуміють прекрасну мову батьків і дідів наших, не всі молоді серця заб'ють живіше, не всі молоді долоні посягнуть по блакитно-жовтий прапор. Але відповідальність спаде на нас!”

„Та передумова всього — наше очищення. Визнаймо наші гріхи — не щоб розятрювати рани, а щоб навчитись кращого. Відгородімся рішуче від політиканів, що очманіли від ненависти не до чужих, а до своїх. Залишім поза рамами нового суспільного життя всіх тих спекулянтів громадських, що плондрували громадське майно і спекулювали на політиці. Знехтуймо всіма

авторитетами, що не закликають до згоди і братолюб'я.

Коли мова про партії, то необхідно з'ясувати собі, що їх роль у державних народів суттєво різна від ролі у бездержавних, тобто політично недорозвинених народів, а особливо від ролі в умовах політичної еміграції. В першому випадкові вони — виразники певних егоїстичних, відосередніх тенденцій поодиноких суспільних груп, — тенденцій необхідних і здорових, бо рівноважених доосередніми силами всієї — власної — державної машини. Ясно, що в другому випадкові така їх роль була б шкідливою і руйнуючою — за браком доосередніх, реальних сил держави, які мусять заступити тільки моральна координуюча сила національного ідеалу. А вона, в свою чергу, вповні залежить від національної свідомості, виробленості, характеру одиниць, що творять еміграційну спільноту. Партії державного народу звертають свою енергію на внутрішньо-національну проблематику і, ставлячи собі різні завдання, витворюють гру суспільних сил, а в зовнішній політиці звичайно одностайно піддержують власну державу — сучасні приклади: США, Великобританія і ін. Для партій бездержавного народу основне завдання, спільне їм усім!, питання життя і смерті народу — це здобуття державної незалежності всупереч чужій ворожій державі — отже примає зовнішньої політики, — при чому внутрішньо-національні проблеми тільки другорядні, тільки питання доцільних засобів і мобілізації сил для основної мети. Ясно, що кардинальна передумова успіху — зосередження всіх сил. В емігрантських умовах ця вимога ще більш загострена, і національним партіям — за браком реальних підстав до боротьби за суспільні реформи, за економічні інтереси, за владу і ін. — залишається тільки бути школою політичної думки й пропагатором національних ідеалів унутрі й назовні, тобто скеровувати всю енергію на поглиблення національно-політичної свідомості власної спільноти і зосередження всіх наявних сил для зовнішньо-політичних завдань, зв'язаних з досягненням державної незалежності. Інакше кажучи: еміграція не потребує нормальних політичних партій, якщо вони не є кузнями визвольної думки і чину, отже як-

що вони якоюсь мірою не співдіють; а вже їх взаємне ворогування, ота громадянська війна, це не тільки безглуздя, але й крайнє шкідливе національне явище, що заперечує й саботує сутне й основне завдання всієї політичної еміграції — політичне визволення Батьківщини.

Для нас рішальні не переконання і не партія, а характер і вчинки. Ті ж характеру мусять гуртуватись для праці, бо тільки вони можуть виконати спільні завдання — великі і невідкладні. Треба розбудувати оту духову Батьківщину, як захист проти відчуження і треба відкрити очі світові, щоб він пізнав і зрозумів, а принаймні помітив нас нарешті — хоч в останній хвилині перед історичним змагом, що вирішить долю планети, а зокрема долю нашої нації”.

„ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА”, Мюнхен — Нью Йорк, 1950. Зошит 11, ст. 801-880. Ціна \$ 2.50.

З м і с т : Відділ XI. Просторове Мистецтво.

1. Архітектура: В. Січинський — О. Повстенко, архітектура мурована. В. Січинський — архітектура дерев'яна. 2. Різьба: В. Січинський — редагував цілість. 3. Малярство: В. Січинський — редагував до XIX ст. С. Гординський — малярство XIX і XX ст. 4. Графіка і гравєрство: В. Січинський — редагував цілість. Відділ XII: Театр, Музика, Танок. 1. Театр: В. Ревуцький — театральні досліді, новий український театр від 1917 р., театральна освіта і театральна критика. В. Гаєвський — характеристичні риси українського театру і періодизація його історії, доба формування світського проф. театру 1780-1881. Г. Лужницький — старовинний укр. театр козацького барокко, В. Гаєвський — В. Ревуцький — етнографічно-побутовий театр і початки нового театру 1881-1917. В-вий — український театр на еміграції. 2. Музика: Є. Оленський — музикознавство і музичне шкільництво, музика XX ст. В. Витвицький — XVIII-XIX ст., музичне виконавство. 3. Лисько — історія музики. Б. М. — оперовий театр.

До відділу — просторове мистецтво — додано 9 таблиць з одноколіровими ілюстраціями на крейдовому папері.

Честь кожного сумівця є придбати цю найціннішу книгу — книгу сили й перемоги нашої науки на еміграції.

Замовлення приймає: Висидкова книгарня в-ва „Молоде Життя” — München, Dachauer St. 9/II Germany

або крайові представники в поодиноких країнах.

„Ланцюг української солідарності”

Рік тому, Центральний Комітет Спілки Української Молоді започаткував широку закровою акцію в 14 країнах розселення української еміграції для придбання необхідних фондів на дальшу розбудову й поглиблення праці над вихованням і вишколенням української молоді, а зокрема на посилення видавничої діяльності.

ЦК СУМ виходив із założення, що відповідальність за виховання української молоді, як майбутнього нації, як завтрашніх борців за Українську Самостійну Соборну Державу, як її будівничих, як повноцінних громадян своєї країни, — повинна нести не тільки Спілка Української Молоді, але такаж можна інша українська молодеча організація і кожний свідомий член української національної спільноти.

І саме, щоб дати можливість широким кругам української національної спільноти включити себе в „ЛАНЦЮГ УКРАЇНСЬКОЇ СОЛІДАРНОСТІ” в ділі будови тривкого фундаменту під стрімку будову нашого майбутнього. — Спілка Української Молоді, через свій Центральний Комітет і через свої Крайові Комітети, виступила з ініціативою змагання в сіх громадян в цьому великому будованні.

Змагання переводиться т. зв. „ланцюговою системою”. Кожний свідомий український громадянин, якому є дорога справа української молоді, чи то з власної ініціативи, чи викликаний іншим змагунком, пересилає на адресу Крайового Комітету СУМ-у в Канаді свій даток та викликає (окремо „заявою”) на таку ж суму бодай трьох своїх найближчих знайомих. В той спосіб „ланцюг солідарності” охоплює все ширші круги громадянства та забезпечує безперерійність великої виховної праці Спілки.

Крайовий Комітет СУМ у Канаді рішив для цієї важливої справи повністю використати біжучий 1951-ий рік, рік великих надій для всіх українців.

До всіх суміщів і сумівок та до всього громадянства звертаємося з закликком: **УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ У ВЕЛИКІЙ ПОТРЕБІ!** Ставайте в ряди змагунків за її майбутнє! Своєю пожертвою продовжіть і

скріпіть „ланцюг української солідарності” і подбайте, щоб він не перервався! В той спосіб допоможе створити безцінний моральний капітал, що вложений шляхом виховання в українську молоді, шляхом розбудови молодечої преси та поширення і скріплення мережі сумівської організації, — принесе в найближчому майбутньому стократні овочі. Ділом реалізуймо величне гасло „Бог і Україна”, яке написали ми на своїх прапорах і в своїх серцях!

Слідкуйте за ходом збірки-змагання на сторінках журналу „На Варти”. Вашого прізвища і датку не сміє там забракнути!

З сумівським привітом —
ЧЕСТЬ УКРАЇНИ — ГОТОВ БОРОНИТИ!

КРАЙОВИЙ КОМІТЕТ

СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

в Канаді

ВЕЛИКИЙ УСПІХ ЛАНЦЮГОВОЇ ЗБІРКИ СУМ

Започаткована Кр. Комітетом СУМ-у в Канаді „ланцюгова збірка” пожертв на виховно-видавничі цілі Спілки Української Молоді має вже від самого початку великий успіх серед українського громадянства. На виклик першого жертводавця п. П. Івахова, орг. референта Кр. Комітету СУМ-у, жваво відгукнулись його друзі і знайомі з усіх кінців Канади, складаючи свої пожертви та викликаючи в свою чергу нових кандидатів на будівничих „тривкого фундаменту під струнку будівлю нашого майбутнього”.

Досі наспіли до К. К. СУМ-у такі пожертви:

З ВИКЛИКУ п. П. ІВАХОВА: Іван Мужик (Торонто) \$ 2, Микола Фіголь (Летбрідж) \$ 5, Мирслав Космина (Ляшін, Кве.) \$ 5, Дмитро Антонів (Віндзор, Онт.) \$ 5, Степан Кузьмин (Норанда, Кве.) \$ 5, Григорій Гук (Джералдтон, Онт.) \$ 3, Степан Кіхган (Міміко, Онт.) \$ 2, Іван Маркус (Віндзор, Онт.) \$ 5, Осип Кіколь (Едмонтон) \$ 2, Іван Шевчук (Ванкувер) 5, Анна Бурбелла (Форт Вільям, Онт.) 2, Григорій Швець (Монтреал) 5, Роман Мізур (Летбрідж, Алта) 5, Михайло Турчиняк (Принс Алберт, Саск.) 2, Іван Шпурко (Велланд, Онт.) 2, Всеч. о. Б. Бачинський (Норт Беттлфорд, Саск.) 5.

З виклику д. ІВАНА МУЖИКА: Петро Воробець (Торонто) \$ 3.

З виклику п. П. ХРИСТЕНКА — Володимир Андрушко (Кіченер, Онт.) \$ 2.

Сумівська сцена

Наші сумівські осередки влаштовують часто імпрези для вшанування чи визначних постатей, чи подій в історії України. З досвіду знаємо що не завжди можна дістати відповідні готові матеріали для цих святкувань. Щоб бодай частинно допомогти нашим осередкам на місцях, вважаємо доцільним давати в нашому журналі в міру потреби й змоги відповідні поради і матеріали на сцену, головню інсценізації поетичних творів. Ці інсценізації служитимуть нашим читачам як лектура, а аматорським гуртам допоможуть у праці.

Зближається місяць березень,— місяць святкування пам'яті Шевченка, а далі місяць квітень, в якому святкуємо день Української Чорноморської Фльоти. Для цих святкувань ми й містимо сьогодні інсценізацію історичної поеми Т. Шевченка „Гамалія”. За прикладом цієї інсценізації наші сумівські режисери напевне зуміють і самі зладити та вивести інсценізацію інших, бажаних їм творів нашої літератури.

Будемо раді одержати з місць завваги та побажання зприводу нашого відділу „Сумівська сцена.”

ГАМАЛІЯ

історична поема Т. Шевченка в інсценізації на одну відслону.

ОСОБИ

ГУРТ РЕЦИТАТОРІВ — юнаки в упрощених козацьких одягах.

РЕЦИТАТОР ІЗ ГУРТУ — юнак.

КОЗАКИ-НЕВОЛЬНИКИ — різного віку, у знижених одягах.

ГАМАЛІЯ — запорозький отаман у силі віку.

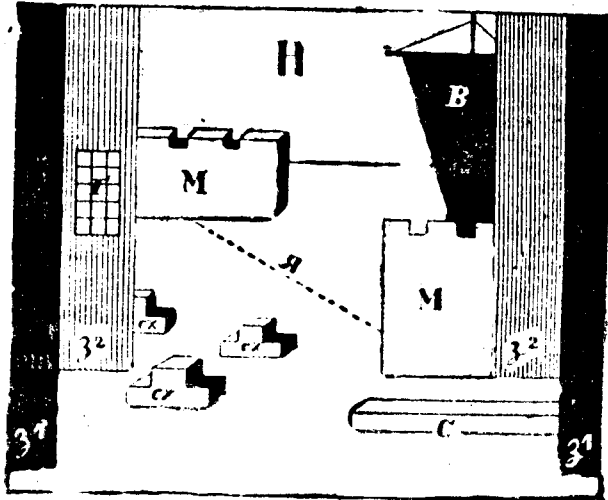
ЗАПОРОЖЦІ — різного віку в запорозьких одягах.

ТУРОК — сторож в'язниці.

СЦЕНА: З боків завісничі (позначені на мал. літерами „З”), на лівій завісничі — ґрата. Зліва східні („СХ”), або пеньки. Праворуч з-поза завісничі („З”) висунений ступінь („С”). За ним, висунений з-поза завісничі („З2”) шмат білого або сірого муру („М”), а заним — блакитне небо („Н”).

З хвилиною, коли завіса розсувається, на сцені, освітлений зеленим світлом, сидять на східцях („СХ”-„СХ”) козаки-невольники (їх може бути 3-4) в ланцюгах на руках і ногах. На ступені („С”) стоять рецитатори (їх теж може бути три) у вишиваних сорочках і шараварах, підперезані крайками й у чо-

ботах. Вони повернені обличчям до глядачів. Від муру („М”) з-права до муру („М”) з-ліва, стежкою („Я”) ходить турок із рушницею на рамені.

КОЗАКИ-НЕВОЛЬНИКИ сумовито виголошують:

Ой, нема, нема, ні вітру, ні хвилі
Із нашої України!
Чи на раду радять, як на турка стати?
Не чуємо на чужині.

Сумно похитують головами, дехто важко зітхає. Дивляться на блакитне небо („Н”), почувши шум вітру за сценою, витягають до неба руки в ланцюгах і виголошують-благають:

Ой, повій, повій, вітре через море
Та з Великого Лугу,
Суши наші сльози, заглуши кайдани,
Розвій нашу тугу!

Вітер збиває на морю хвилі, козаки чують, як за сценою море хлюпоче,— тимто й радісніше, веселіше прохають:

Ой, заграй, заграй, синесеньке море,
Та під тими байдаками,
Що плвуть козаки, тільки мріють шапки,
Та на цей бік за нами!

Хоч і сподіваються походу з України, бо під час бурі запорожці звичайно вибиралися в похід, то не знають, чи саме на Скутару виберуться запорожці. Та куди не вибралися б вони, то все таки визволять когось із козаків,— тимто й підносять руки вгору, хто стоячи, хто навколішках — і благають:

Ой Боже наш, Боже! Хоч і не за нами,

Неси Ти їх з України;
Почуємо славу, козацьку славу,
Почуємо, та й загинем!

Опускають руки вниз, важко сідають на сід-
цяк („СХ“). За сценою чути гуркіт громів, на сце-
ну падають час до часу ясні світла блискавок.

РЕЦИТАТОР із гурту на ступені („С“), опові-
дає:

Отак у Скутарі козаки співали,
Співали сердєги, а сльози лились,
Лилися козацькі, тугу домовляли.

ГУРТ виголошує:

Босфор аж затрясся, бо зроду не чув.
Козацького плачу, застогнав широкий,
І шкурою, сірий бугай стрепенув,
І хвилю, ревучи, далеко-далеко
У синєє море на ребрах послав.
І море регнуло Босфорову мову,
У Лиман погнало, а Лиман Дніпрові
Тую журбу-мову на хвилі подав.

РЕЦИТАТОР, після короткої зупинки:

Зареготався дід наш дужий,
Аж піна з уса потекла.

ГУРТ протяжним, глухим голосом:

Чи спиш, чи чуєш, брате Луже?
Хортице сестро?

РЕЦИТАТОР: Загула Хортиця з Лугом:

ГУРТ протяжним, глухим голосом: „Чую, чую!”

РЕЦИТАТОР: І Дніпр укрили байдаки

І заспівали козаки:

ГУРТ весело, мов співаючи:

У Туркені, по тім боці,
Хата на помості.
Гай, гай! Море грай,
Ревн скелі ламай!
Поїдемо в гості.
У Туркені у кишені
Талари, дукати.
Не кишені трусить,—
Ідем різать, палить,—
Братів визволяти!
У Туркені яничари
І баша на лаві
Гой-ги, вороги!
Ми не маєм ваги!
Наша воля й слава!

РЕЦИТАТОР оповідає:

Пливуть собі, співаючи;
Море вітер чує.
Попереду Гамалія
Байдаком керує.

За сценою чути голосну громовицю, ясні світ-
ла блискавок падають раз-у-раз на сцену. Чути шум

вітру й води.

ГОЛОС здалека за сценою:
Гамаліє! Серце мліє!
Сказалося море....

ГАМАЛІЯ здалека за сценою:

— Не злякає! —

РЕЦИТАТОР: І сховались.

За хвилі, за горн.

За сценою чути свист вітру й шум води. Загри-
міло — й затихло.

РЕЦИТАТОР оповідає:

Дрімає в гаремі в раю Візантія
І Скутар дрімає; Босфор клекотить,
Неначе скажений, то стогне, то вне,—
Йому Візантію хочеться збудить.

ГУРТ суворим голосом, в якому чути погрозу:

Не буди, Босфоре, буде тобі горе!
Твої білі ребра піском занесу,
У мул поховаю!

Хіба ти не знаєш, яких я несу
Гостей до султана?

РЕЦИТАТОР оповідає:

Так море спиняло
(Любило завзятих, чубатих слов'ян).
Босфор схаменувся. Туркєня дрімала,
Дрімав у гаремі ледачий султан.
Тільки у Скутарі, в склепу не дрімають
Козаки сердєги.

Чого вони ждуть?

По-своєму Бога в кайданах благають,
А хвилі на той бік ідуть та режуть.

Шум вітру й води за сценою.

КОЗАКИ-НЕВОЛЬНИКИ прислухаються до шу-
му води й вітру, потім навколішках моляться, витя-
гаючи руки вгору:

О, милий Боже України!
Не дай пропасти на чужині,
В неволі вольним козакам!
І сором тут, і сором там,—
Вставать з чужої домовини,
На суд Твій праведний прийти,
В залізах руки принести,
І перед всіми у кайданах
Стать козакові!....

Під час останніх слів цієї молитви, з-права, за
муром появляється вітрило („В“). Світло в цьому міс-
ці сцени ясніє.

ГАМАЛІЯ за муром з-права:

— Ріж і бий!

Турок хоче стріляти в правий бік поза сцену,
та нараз лунає декілька стрілів, і турок падає на зем-
лю забитий. Козаки-невольники зриваються з місць,
беруть зброю турка.

ГОЛОСИ за сценою:

Мордуї невіру-бісурмана!

КОЗАК-НЕВОЛЬНИК:

Хто такий?

ГОЛОС за муром з-права:

Гамаліє! Серце мліє:

Скутар скаженіє!

ГАМАЛІЯ за муром з-права:

— Ріжте! Бийте!

Поза сценою чути брязкіт шабель, стріли рушниць і гармат, а за тим — гамір і крики.

ГУРТ РЕЦИТАТОРІВ на ступені („С”) виголошує:

Реве гарматами Скутара,

Ревуть, лютують вороги;

Козацтво преться без ваги. —

І покотились яничари.

Світло на сцені мінється — із зеленого стає жовте, потім сіне. Козаки-невольники скидають ланцюги з рук та з ніг. На сцену вибігає з-права Гамалія з запорожцями, з піднесеними шаблями. На східнях („СХ”) — Гамалія з двома запорожцями розрубє козакам-невольникам ланцюги. Частина заворожців ще вбігла на сцену за Гамалією, біжить поза мур наліво, звідкіля чути брязкіт шабель. Два запорожці приносять зброю козакам-невольникам; козаки, діставши зброю в руки, цілують шаблі, рушниці та пістолі.

ГАМАЛІЯ до козаків-невольників розбиваючи їм шаблею ланцюги:

— Вилітайте, сірі птахи,

На базар до паку!

Вибігає із озброєними козаками-невольниками ліворуч, поза мур. Уся сцена в жовтому й синьому світлі.

РЕЦИТАТОР оповідає:

Стрепенулись соколята,

Бо давно не чули

Хрищеної тії мови...

І ніч стрепенулась:

Не бачила, стара-мати,

Козацької плати.

ГУРТ РЕЦИТАТОРІВ гукає:

Не лякайся, подивися

На бенкет козачий!

РЕЦИТАТОР оповідає:

Темно всюди, як у будень,—

А свято чимале!

Не злодії з Гамалієм

Їдять мовчки сало

Без шашлика.

ГОЛОСИ за сценою:

— Засвіtimo!

Уся сцена заливається червоним світлом.

РЕЦИТАТОР оповідає:

До самої хмари

З щоглистими кораблями

Палає Скутара.

Візантія пробуркалась

Вигрищає очі,

Переплива на допомогу

Зубами скрегоче.

ГУРТ РЕЦИТАТОРІВ виголошує:

Реве, лютує Візантія,

Руками беріг достає —

І на ножах в крові німіє.

Скутар, мов пекло те, палає;

Через базари кров тече,

Босфор широкий доливає.

Неначе птахи в чорнім гаї,

Козацтво сміливе літає.

Ніхто на світі не втече!

Вогонь запеклих не пече.

Руйнують мурі; срібло, злото

Несуть шапками козаки

І насипають байдаки.

РЕЦИТАТОР із гурту, після короткої зупинки, виголошує:

Горить Скутар, стиха робота,

І хлопці сходяться, зійшлись,

Люльки з пожару закурили,

На байдаки — та й потягли,

Рвучи червоні гори-хвилі.

Після короткої зупинки оповідає далі:

Пливуть собі, ніби з дому,

Так, буцім гуляють,

Та, звичайне — запорожці,

Пливучи, співають:

ГУРТ РЕЦИТАТОРІВ виголошує, мов співає:

Наш отаман Гамалія,

Отаман завзятий,

Зібрав хлопців, та й поїхав

По морю гуляти,—

По морю гуляти,

Слави добувати,

Із турецької неволі

Братів визволяти.

Ой, приїхав Гамалія

Аж у ту Скутару,— —

Сидять брати запорожці,

Дожидають кари.

Ой, як крикнув Гамалія:

РЕЦИТАТОР із гурту вигукує:

Брати, будем жити,

Будем жити, вино пити,

Яничара бити,

А курені килимами,
Оксамитом криті!
Далі виголошує оповідально:
В Вилітали запорожці
На лан жито жати;
Жито жали, в копи клали,
Гуртом заспівали:

ГУРТ РЕЦИТАТОРІВ виголошує, мов співає:
Слава тобі, Гамаліє,
На весь світ великий,
На весь світ великий,
На всю Україну,
Що не дав ти товариству
Згинуть на чужині!

РЕЦИТАТОР із гурту, після короткої зупинки
оповідає живо:

Пливуть, співаючи; пливе
Позад завзятий Гамалія,
Орел орлят мов стереже.
Із Дарданелів вітер віє,
А не женеться Візантія:
Вона боїться, щоб Чернець
Не засвітив Галату знову,
Або гетьман Іван Підкова
Не кликнув в море на ралець.

Після короткої зупинки — виголошує далі спо-
кійно:

Пливуть собі....
А з-за хвилі
Сонце хвилю червонить;
Перед ними море миле

Гомонить і клекотить.
ГУРТ РЕЦИТАТОРІВ радісно викликає:
Гамаліє! Вітер віє....
Ось-ось наше море....

РЕЦИТАТОР із гурту закінчує:
І сховалися за хвилі,
За рожеві гори.
Завіса новолі закриває сцену.

СЦЕНІЧНІ ПРИМІТКИ

Шум вітру робиться у такий спосіб: твер-
дий картон або карту до гри прикласти одним кін-
цем до вуст і сильно дмухати. Залежно від того, як
дмухати, вітер буде сильніший чи слабший.

Шум води: потирати дошку твердим, пом'-
ятим папером. Хлюпання води можна витворити, б'ю-
чи мокрою шматом по дошці.

Громи і громовицю наслідуємо, ка-
чаючи дерев'яні кулі у дерев'яній скрині.

Блискавки — відтворює світло електрич-
ної лампи, що його пускаємо раз-у-раз у іншо-
му куті сцени.

Голос іздалека — можна наслідувати від-
повідним вимовлюванням, або — теж говоренням у
халюва чобота.

Молитву козаків: Ой, нема, нема, ні вітру, ні
хвилі” та „Наш отаман Гамалія” — можна й співа-
ти. Музику до тих слів на чоловічий хор написав
Микола Лисенко.

В. Ковальчук

Розбудувуймо фінансову базу „На Варті”

Приєднали нових передплатників:

Д-р Б. Мигаль, Форт Вільям	39
А. Царик, Торонто	3
Осередок СУМ в Едмонтоні	15
Осередок СУМ в Летбридж	12
Осередок СУМ в Руан-Норанда	6
Осередок СУМ в Сент-Кетеринс	8
Зложили на пресфонд „На Варті”:	
З осередку СУМ в Едмонтоні: по \$ 1.00 — М. Стахів, О. Рижак, Б. Мазепа, І. Юрків, О. Гнатишин, С. Маркевич, „Ікс”, С. Панчук, П. Прокопів, Д. Рєдинюк, Г. Йолик, В. Пріхнюк, М. Андріїв, Г. Зиннич, С. Бордун, В. Луців, М. Шевчук, О. Крайківська.	
По \$ 0.75: П. Івахів. По \$ 0.50: Л. Боярчук, Г. Клецур, В. Павлів, В. Мерцал, Г. Х., К Гнатишин, „Ікс”, М. Загородний, С. Войціх, В. Жовнярчук, М. Карпа. По \$ 0.40: В. Демчук. По \$ 0.35: А. Цибак. По	

\$ 0.25: М. Ковалик, К. Харків, „Ікс”, П. Стецький, Г. Павлечко.

З Осередку СУМ в Сент Кетеринс: По \$ 0.50: Д. Купратий, О. Казанівський, О. Сямро, Л. Сьолоковський, М. Берекета, Р. Дошин, С. Кислюк, О. Гаврилишин.

З Осередка СУМ в Торонті (збирав д. А. Царик): по \$ 2.00: В. Пищик. По \$ 1.00: Ф. Гаврилюк, М. ТихойкийЄ, І. Ігнаш, І. Івасюк, В. Довганюк, Л. Л. Шурик, С. Федунків, М. Базаї, В. Добровольський, О. Процюк, Г. Кирицький, М. Данилюк, П. Яцик, І. Габер, Б. Перегинец.

Збірка на весілля пп. Стефанії Бородинської і Миколи Фаріона в Калгарах в дні 22. 11. 50. (через п. С. Харка) — \$ 5.00.

Всім нашим Дружям і Жертводавцям щиро дякуємо.

Д-р ЄВГЕН ВЕРТИПОРОХ

Змаг науки з природою

ЯК ПОСТАЄ ШТУЧНИЙ ДОЩ?

Дощ є конечно потрібний як для ростинного так і для звірного світів, тому брак дощу уважали давніше люди великим нещастям. У первісних людей жерці всілякими чаклуваннями старалися переблагати розгніваних богів та викликати дощ.

У новіших часах учені дослідили докладно можливість постання дощу і знайшли способи вигликання штучного дощу.

Заки дійдемо до того, коротко спинимся над причинами постання хмар і дощу.

Хмари, звані з-латинська „кумуляс” — білі баранчики постають при сильному нагріванні землі промінням сонця. Нагріте повітря підноситься вгору, охолоджується і на якійсь висоті у т. зв. підставі хмари, творяться малесенькі краплинки води. Тепло, виділюване при скроплюванні, огріває повітря і воно підноситься догори, пориває за собою хмару, аж доки не дійде до стабільної верстви повітря. Дійшовши до температури замерзання, вода збивається в краплинки, котрі звичайно не замерзають, але творять перехолоджену хмару. Оскільки в хмарі знайдуться дрібнесенькі пилинки льодових голочок, або інші чужі тіла (як от пил), тоді перехолоджені краплинки перетворюються на сніжинки. Ці дрібні частинки називаються сублімаційними ядрами. Вони можуть бути в повітрі або ж можна впровадити їх штучно, уживаючи сухого льоду або пилу срібло-йодиду. Ті методи штучного запислення розслідили і подали В. І. Шефер і Б. Ваннегат.

Оскільки хмара не має ядер, або має їх дуже мало, вона може піднятися дуже високо догори, до температури нижчої від точки замерзання води і тоді в ній не можуть постати сніжинки, така хмара не може дати дощу. Ця хмара може нераз піднятися до висоти 25-35.000 стіп, там охолотитися і спасти нижче, але тоді вогкість знову випаровує і дощу немає.

На висоті около 35.000 стіп (10 тисяч метрів), де температура виносить -39 Ц., творяться в хмарі нагло великі маси льодяних голочок (10^{12} в однім куб. цілі). Вони стикаються з краплинками перехолодженної води, котрі моментально замерзають, а виділена при цьому колосальна кількість тепла нагріває вершок хмарн, викликає сильні вири повітря, котрі формують хмару у виді грубого перстня. Постає

тепло пориває зі собою вершок хмари від підстави, і він відлітає як т. зв. „ціркуляр ціррус”, зложенний з голочок льоду. Кристалічки льоду є такі маленькі, як краплинки води. Вони не можуть спасти з хмарн наділ. Хмара ця подібна до великого пампушка, зростає в промірі зі швидкістю 25 миль на годину. Пануючі вітри розривають хмару. Ті хмари стрічаються в теплих смугах Америки, вони мають часто вигляд великого гриба. Така велика хмара-гриб втягає до себе хмари з льодяних голочок („ціррус”) і може зрости до величини 10.000 кв. миль. Великий простір, який охороняє землю від променів сонця, не допускає до парування води і до творення хмари „кумуляс”. З такої хмари немає дощу, бо вона не має достатньої кількості ядер, які зачали б ланцюгову реакцію постання сніжинок. Тому напр. у Гондурасі, Коста Ріка та інших країнах Центральної Америки немає дощу під час т. зв. сухого сезону. Є там доволі хмар, що постають над високими горами, але хмари є на висоті 35 до 40 тисяч стіп і з них немає дощу.

Отже, цікавим є питання, коли з хмари можемо мати дощ. Перша важна передумова — це достатня кількість ядер, які в повітрі бувають від 1 до 10 мільйонів в однім куб. м. Далі важною є температура хмари, бо нижче -20 Ц. природні ядра не діють.

При низькій концентрації ядер від 100 до 1000 в одному куб. метрі, може постати по одному кристаліковій снігу на одне ядро. Сніжинки зростають швидко, коли хмара не має завеликої вертикальної (догори) швидкості; сніжинки випадають з хмар так швидко, як постають і як упадають ядра; з такої хмари може впасти лише дрібний слід дощу.

Для одержання великого дощу з хмари „кумуляс” потрібно ланцюгової реакції, в якій з одної сніжинки постають через розпад дві, з двох чотири, з чотирьох вісім, в короткім часі даючи ефект води, котра прориває греблю, або вогню, що розширюється в стіжку сіна. На це потрібно достатньої кількості ядер відповідної величини, а в самій хмарі при постанні сніжинок потрібні вири повітря, що переміщують хмару і допроваджують усе свіжі ядра.

Збагнувши причини постання дощу з хмари, дослідники винайшли способи, щоб створити в

хмарі достатню кількість штучних сублімаційних ядер. Перші способи полягали на ужитті сухого снігу, що його роблено з плинного вуглецю діоксиду (СО₂), випускаючи його зі збірника під тисненням одної атмосфери. Плинний діоксид швидко випаровує, забирає собі тепло, так що решта лишається у вигляді сухого снігу, що його по спрасуванні уживаємо до холодження.

Вистачає скинути з літака на хмару один кусник сухого льоду, кульку в промірі 3/4 до 1 цаля (2.54 см.). Спадаючи наділ, сухий лід витворює на своїй дорозі високу концентрацію голочок льоду (ядер). З них виростають на різних поземах хмарні численні сніжинки. Це спричинює гураганове постання колосальної кількості сніжинок, що спадають на землю у вигляді зливного дощу або бурі. Найкращий результат є тоді, коли сухий лід скинути на відповідне місце хмарні (температура -20 Ц.) і в часі, коли хмара має досить вогкості, щоби тримати ланцюгову реакцію.

Нераз вистарчає вистрілити з літака в хмару одну кулю сухого снігу на висоті 1000-2000 стіп над поземом замерзання. Тепло, виділене з нагло замерзаючих краплин перехолодженої хмарні, підноситься догори і викликає рух (вири) в хмарі, потрібні для ланцюгової реакції.

Найкращий спосіб, щоби спинити зріст хмарні догори, це розпилення з літака плинного діоксиду, кілька грамів на секунду, через отвір проміром 0,003 цаля. Хмара у вигляді гриба, що втягає в себе інші хмарні, не дає зовсім дощу. Ядра, засіяні сухим льодом, або ядра срібло-йодиду, кинені на таку хмару-гриб, перетворюють її структуру за 10-15 хвилин. Постають кристалики льоду в такій кількості і числі, що ланцюгова реакція починається ще далеко перед досягненням хмарою висоти з температурою -39 Ц. З хмарні падає зливний дощ.

Формування вершка хмарні на великий круглий пампушок спинюється відразу, коли посіяти її сухим льодом у температурі між 10-20 Ц. Як було вище згадано, вистачить на це один (!) шматочок сухого льоду. Розпилення диму з срібло-йодиду (спалюючи иня вугілля, імпрегнований срібло-йодидом) нижче підстави хмарні з літака або із землі при відповіднім вітрі в сторону хмарні, спинює негайно формування хмарні-гриба.

Спроби ці зроблено вперше з ініціативи Американської армії в околиці Альбукверкве, Нью Мексіко, 14 жовтня 1948 р.. Околиця ця знана з малих опадів дощу. Після переведення штучного посіву ядер сухим снігом, випав над простором 4.000 кв. миль дощ 0,35 цаля, що відповідає 100 мільйонам тон до-

щу. Вся кількість дощу, що випала в тій околиці, вносила 800 мільйонів тон дощу або 200 мільйонів гальонів води.

Дальші спроби переведено 15 і 20 червня 1949 року за методом д-ра Воннгута, розпилюючи з літака срібло-йодид на запаленім пилі з вугілля з літака між 12.000 і 20.000 стіп висоти. Зужито при тому 300 грамів срібло-йодиду, що дало 10 у 16-й ступені ядер срібло-йодиду. Переведено при тім докладні поміри величини і віддалення хмар методами радіою і фотографічною (з землі і з літака) Досвід почався о год. 8.30 рано, а з год. 10.10 побачено першу блискавку, що започаткувала зливний дощ, який дав 1.2 цаля. Цікаві дані зібрано з ріки Галістео Крік, що впадає в Ріо Гранде Рівер. Дані є з місця, де обидві ріки зливаються разом. Кількість води в Галістео Рівер зросла на 3 мільйонні тон або 0.65 мільйонів гальонів з простору 500 квадрат. миль. Повінь в ріці Пекос Рівер дала 12 мільйонів тон води або 3 мільйони гальонів з простору 2700 квадрат. миль.

Аналіза виказала, що кількість пилку срібло-йодиду **одного міліграма** в одному кубічному метрі (ціна 0.02 цента) вистачає для викликання зливи 1-3 цалів. Ця концентрація вистачає для цілковитого перетворення перехолодженої води хмарні в сніжинки впродовж 4 хвилин.

Цікаве при тому, що 30 міліграмів срібло-йодиду, розпиленого в 30 кубічних милях повітря з перехолодженою хмарою дає стільки енергії в виді тепла в хмарі „кумуляс” із проміром 6 миль, як і вибух атомової бомби.

Досліди в 1949 р. переведено в Новім Мексіку, Арізоні, Колорадо, Оклагома, Канзас і Тексас, і вони дали 3-5 цалів дощу.

Як відомо, минулого року переведено позитивні проби штучного дощу в сьейті Нью Йорк.

Кошти продукції штучного дощу є такі малі, що вона надається до якнайширшого примінення в сухих околицях.

ВІД АДМІНІСТРАЦІ

Наприкінці місяця січня ц. р. ми розіслали частині наших передплатників пригадки про необхідність вирівняти борги за наш журнал. „Починаючи від цього числа „На Варті”, адміністрація подає червоним олівцем на адресі суму заборгованости даного передплатника по дане число включно. Закликаємо всіх наших Читачів і Передплатників — не тільки вирівнювати свій борг (зазначену на адресі суму), але одночасно вплачувати ще бодай піврічну передплату.

СУМ У КАНАДІ ЖИВЕ Й ПРАЦЮЄ

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОСЕРЕДКУ СУМ У ВАНКУВЕРІ

Дня 26 листопада 1950 р. В Ванкувері, в домівці Української Православної Громади, відбулися Загальні Збори місцевого Осередку СУМ. Зборами проводив п. Б. Стебельський, секретарював п. Ц. Цегельницький. Присутніх на Зборах було 24 особи, в тому 15 сумівців.

Загальний звіт з діяльності Осередку зложив секретар п. І. Шевчук. Про справи фінансові і господарчі Осередку, звітували пп. В. Орісик — скарбник і М. Чуйко — господар.

На внесок п. Б. Стебельського, як голови Контрольної Комісії, уділено абсолюторію уступаючому Комітетові та вибрано новий Комітет Осередку в такому складі:

Л. Ковальчук — голова, С. Мащак — заступник голови, І. Шевчук — секретар, В. Камінський — скарбник, В. Кардаш — культ.-виховний керівник, В. Борецький — керівник спорту, М. Чуйко — господар, Г. Давидяк і В. Лобай — члени-заступники.

Головою Контрольної Комісії вибрано одногослоно п. Б. Стебельського, а головою Товариського Суду п. С. Бздуру.

П. І. Лукач від імени Української Православної Громади, як член її заряду, привітав Комітет Осередку і побажав СУМ-ові якнайкращих осягів у його праці.

Цінні завваги відносно діяльності СУМ-у в Ванкувері подав п. В. Лака.

П. Б. Стебельський вказав на завдання СУМ-у супроти Воюючої України та підкреслив потребу зв'язку з Рідними Землями. Його гарні і щирі слова присутні прийняли з захопленням.

На закінчення Зборів забрав слово п. Л. Ковальчук. Він, як новообраний голова, подякував

за вибір і в імені Комітету заявив, що Осередок СУМ-у в Ванкувері і в цьому році буде старатись гідно сповняти свої обов'язки згідно з гаслом „Бог і Україна”.

Прийнятий

СУМ В КЕЛГАРАХ — ГЕРОЯМ БАЗАРУ

В дні 12 грудня 1950 р. Спілка Української Молоді в Келгарах віддала честь Героям Базару. Академію відкрив голова місцевого осередку СУМ.

Присутні вшанували пам'ять Героїв Базару, як і пам'ять інших знаних нам і незнаних героїв, однохвилевою мовчанкою.

Відтак сумівський хор під управою о. Юрія Ковальського відспівав пісню „Ой Морозе, Морозенку”.

Реферат про події під Базарем виголосив містоголова Комітету Осередку Ст. Харко.

По кількахвилевій перерві драматичний гурток СУМ під проводом Б. Петрусика відіграв старанно підготовану інсценізацію, що відзеркалювала хвилину засуду й екзекуції героїв Базару. Після того Ст. Харко віддеклямував вірш п. н. „Героям Базару.”

На кінець хор відспівав пісню „Слава Героям”.

Академію закінчено відспіванням національного гимну.

Д. К-ль

З ЖИТТЯ СУМ-У В СУДБУРАХ

В дні 2 грудня 1950 р. Осередок СУМ в Судбурах відсвяткував гарно річницю Листопадового Зриву академією в місцевій парохіяльній залі.

Вступне слово виголосив п. Валер, а змістовий реферат подав п. В. Дейчаківський. Хор СУМ-у під управою п. Я. Гробельського відспівав низку стрілецьких та патріотичних пісень, переплітаних деклямаціями, що їх

виголосили пп.: Пасіка, Леся Дзюмбра і Даруся Кобузяк.

В дні 3 грудня 1950 р. СУМ в Судбурах відіграв п'єсу Л. Полтави „Чого шумлять дуби”, під режисурою п. Р. Гробельського.

Хоч ця п'єса є доволі трудна на сцені аматорського театру, в нас вона вийшла зовсім добре, а переповнена по береги зала свідчила про велику популярність протибольшевицьких п'єс. Всі виконавці вив'язалися гарно зі своїх роль.

Велика шкода, що праця на 3 зміни та брак залі не дозволяють сумівцям-аматорам сцени приготувати більше і частіше таких вистав.

Мирослав

ВЕЧІР УКРАЇНСЬКОЇ КОЛЯДКИ В ОШАВІ

Осередок Спілки Української Молоді в Ошаві влаштував в дні 14 січня 1951 р. в залі української греко-католицької церкви Вечір Української Колядки.

Вечір почався вступним словом керівника організаційного відділу КК СУМ-у п. Івахова, після чого чоловічий хор Осередку під диригентурою п. Шатинського відспівав колядку „Бог Предвічний”. Реферат, присвячений традиційним українським різдвяним звичаєм, виголосив п. Павлюк.

В дальшій програмі вечора були колядки, українські народні та повстанські пісні, виконані чоловічим хором Осередка, та деклямації: „Свят-Вечір” Б. Лепкого — виголосив п. І. Кадило, та „Ми” М. Ситника — віддеклямував п. М. Дварівський.

Вечір пройшов надзвичайно гарно. Всі присутні справді відчували того вечора подих свого рідного, хоч далекого від нас, Краю.

Присутній

Пам'ятник Володимирові Великому у Києві над Дніпром.

„НА ВАРТІ”

Видає: Краєвий Комітет Співки
Української Молоді в Канаді
Редагує: Колегія

Умови передплати в Канаді і США

Передплата на рік — 3.00 дол.; на пів
року — 1.50 дол.; Ціна окремого примірника

ка — 0.25 дол. В інших державах — в пере-
численні на валюту даної держави.

Адреса Редакції і Адміністрації:
„ON GUARD”

Ukrainian Monthly

140 Bathurst St.

Toronto

Ontario

Canada

Ні долі, ні волі у мене
нема
Зосталася тільки надія
одна:
Надія вернутись ще раз
на Україну,
Поглянути ще раз на
синій Дніпро,—
Поглянути ще раз на
рідну країну,
Там жити, чи вмерти,
мені все одно.
Поглянути ще раз на
степ, могилки,
В останнє згадати палкії
гадки....

Леся Українка